

επιστημονικού και νοσηλευτικού προσωπικού και ή εκτέλεση έρεινιητικῶν έργασιῶν στό κλάδο τῆς ψυχιατρικῆς καί νευρολογίας. Ἀκόμα συστάθηκε τό '56 ἀπό τό ἱατρικό προσωπικό ή ἐπιστημονική ἔνωση καί ἄρχισαν νά λειτουργοῦν οἱ παραψυχιατρικοί κλάδοι: ἐργασιοθεραπείας, κοινωνικῆς ὑπηρεσίας, ψυχολογικό ἐργαστήριο, φυσιοθεραπευτικό τμήμα καί ἠλεκτροεγκεφαλικό ἐργαστήριο. Ἐνα δεῦτερο γεγονός, καθοριστικῆς σημασίας εἶναι ή εἰσαγωγή τῶν ψυχοφαρμάκων στή ψυχιατρική πραχτική. Δίπλα στίς παραδοσιακές μορφές θεραπευτικῆς ἐξόντωσης (πιρετοθεραπεία, σπασμοθεραπεία, κωματοθεραπεία καί ψυχοχειρουργική) προστέθηκε τώρα ή καθολική ἐφαρμογή τῆς φαρμακοθεραπείας σ' ὄλες ἀνεξαιρέτως τίς διαγνωστικές ταξινομήσεις. Ὁ ὁδοστρωτήρας

τῶν ψυχοφαρμάκων θά δημιουργήσει τώρα καινούργιες μορφές καί εἰκόνας στήν ἀτμόσφαιρα μέσα κι ἔξω ἀπ' τό Δαφνί, τήν ἴδια ἐποχή (55-56), πού στήν Ἀγγλία ἀναπτυσσόταν ή ἰδεολογία τῆς θεραπευτικῆς κοινότητος καί στή Γαλλία ή ψυχιατρική τοῦ τομέα. Τόν ἴδιο χρόνο θ' ἀλλάξει γιά μιὰ ἀκόμα φορά ὁ τίτλος του σέ Γενικό Νευροψυχιατρικό Νοσοκομεῖο Ἀθηνῶν (Γ.Ν.Ν.Α.). Τό '56 ἰδρύεται ή Ε΄ Ψυχιατρική κλινική καί τό '59 ή ΣΤ' καί Ζ', τό '61-62 τό τμήμα Τοξικομανῶν στό ἴδιο θά ἐνσωματωθεῖ τό τμήμα Ὑποδίκων - Καταδίκων. Τό '58 μέ βασιλικό διάταγμα τῆς 2-1-58 ἰδρύεται ή Ἀποικία Ψυχοπαθῶν Λέρου, πού θά χρησιμοποιηθεῖ σάν φίλτρο ἀποσυμφόρησης καί ἀπαλλαγῆς ἀπό τοῦς ἤδη χρόνιους καί ἰδρυματοποιημένους

ἄρρωστους. Τέλος, ἕνας ἀκόμα νόμος, Β.Δ. 784/21-10-65, θά συμπληρώσει τίς ἀναπροσαρμογές καί τήν ἀναμόρφωση τοῦ νοσοκομεῖου. Μ' αὐτόν τό Δαφνί θ' ἀποκτήσει τό σημερινό του ὄνομα Κ.Θ.Ψ.Π.Α. Θά ἰδρυθεῖ τό τμήμα τῶν χρόνιων κι ὀργανικῶν ἀρρώστων καί στά πλαίσια ὀργάνωσης τῆς προληπτικῆς ψυχιατρικῆς, στή συνέχεια, 65-67, θά ἰδρυθεῖ τό ἐξωτερικό ψυχιατρικό ἱατρεῖο καί ὁ ἱατροπαιδαγωγικός σταθμός. Ἀκόμα θά καθιερωθεῖ ὁ θεσμός τῶν ἐπισκεπτῶν νοσοκόμων γιά τήν κατ' οἶκον μετανοσοκομειακή παρακολούθηση. Τέλος ἄρχισαν νά λειτουργοῦν, τό '67 τό 15ο Περίπτερο, τό '69 τό 16ο, τό '71 τό 17ο, τό '72 τό 18ο, τό διοικητήριο, καί ή αἴθουσα «ψυχαγωγίας» Χαρά, καί τό '73 ή Πρότυπη Παιδοψυχιατρική Μονάδα.

Β' τό Δαφνί σήμερα

Κτίρια ἀπό ἀκατάλληλα μέχρι κατεδαφιστέα, μικρότερο ἀριθμό κρεβατιῶν ἀπό τοῦς ἀσθενεῖς, ἀνεπαρκῆς θέρμανση, χωρίς ἀποχέτευση, μέ τρομερή ὑγρασία παντοῦ, ἀναλογία λουτρῶν 1:50, χωρίς ἀποθήκες, μέ ἄφθονες κατασιδῶνες καί ἀρουραῖους πού δαγκώνουν τοῦς ἄρρωστους (3ο, 4ο, 8ο, 14ο ἄνω, Γ' καί Δ') Τασσόγλειο, Παθολογική. Ἐλλειψη κρεβατιῶν, κομοδίνων, θερμοθαλάμων καί παντελή ἔλλειψη χώρων παραμονῆς καί ψυχαγωγίας, ἀδιάκριτη ἀνάμειξη ὄλων τῶν παθήσεων, ἔλλειψη εἰδικῶν προσωπικοῦ, ἱατρικοῦ, νοσηλευτικοῦ, βοηθητικοῦ, παρεχόμενα μέσα ἀπό τά στοιχειώδη μέχρι τά βασικά.

1ο Περίπτερο: (ἄνω καί κάτω)

Κάτω: 43 κρεβάτια - 45 ἄρρωστες πού φτάνουν κατά καιρούς τίς 60! Ὑπάρχουν δηλ. ἄρρωστες χωρίς κρεβάτι!!

Ἄνω: 63 κρεββ - 66 ἄρρωστες (ἄρρωστες χωρίς κρεβ.!!)

Καί στά δύο: Ἀπόλυτη ἔλλειψη προσωπικοῦ. Τό βράδυ μιὰ (1) ἀδελφή γιά ὄλες τίς ἄρρωστες. Τουαλέττα ἐξαιρετικά πλημμελῆς, ἀνεπάρκεια ζεστοῦ νεροῦ, 2 ντούς καί 3 νιπτῆρες γιά ὄλους. Ἡ ἀποχέτευση δέν λειτουργεῖ. Χωρίς ἀποθήκες ὑλικοῦ καί ἄχρηστων, μέ σάπια ντουλάπια στό οἰκονομεῖο.

3ο Περίπτερο:

110 ἄρρωστοι. Δέν γίνονται νέες εἰσαγωγές. Τό κτίριο παλιό, τελείως ἀκατάλληλο, ἀποτελεῖται ἀπό 4 μεγάλους θαλάμους μέ 28 κρεβάτια ὁ καθένας. Στό δάπεδο τό παλιό καί χαλασμένο μωσαϊκό ἔχει τρύπες πού

κρατοῦν νερό. Τά ταβάνια στάζουν σ' ὄλους τοῦς χώρους, τά κουφώματα μπάζουν νερά, -ὑγρασία ἄφθονη καί ἄμεσος κίνδυνος ἠλεκτροπληξίας. Ὁ χώρος τῆς τραπεζαρίας ἀνεπαρκῆς μέ ὑποσηλωμένα ταβάνια. Οἱ ἄρρωστοι τρώνε κάτω ἀπό τίς ὑποσηλωσεις!! σχεδόν στό σκοτάδι (ἀντί γιά (9) λάμπες λειτουργοῦν οἱ (2)). Ὅλο τό περίπτερο ὑποφωτίζεται. Ἀπό τίς 8 λάμπες κάθε θαλάμου λειτουργοῦν οἱ μισές. Ἀναφέρθηκε ὅτι ἐφημερεύοντες γιανοῖ ἐββ-λαν τή νύχτα ὀρό μέ τό φῶς κερικοῦ, ἐνῶ ἄλλες φορές χρησιμοποιοῦνται φακοί!! Ἡ ἀποχέτευση δέ λειτουργεῖ. Οἱ ἀκαθαρσίες χύνονται στήν αὐλή, στό χώρο τοῦ οἰκονομείου. Δυσοδία, ἄμεσος κίνδυνος μόλυνσης καί ἄφθονες κατασιδῶνες. Δέν ὑπάρχει ζεστό νερό. Οἱ 110 ἄρρωστοι ἐξυπηρετοῦνται ἀπό (4) τουαλέττες. Ἐτσι τά πρωῖνά περιμένοντας στήν οὐρά, πολλοί ἀποπατοῦν στό πάτωμα. Δέν ὑπάρχει μπάνιο, παρά (1) ντούς ἐκεῖ πού εἶναι οἱ τουαλέττες. Τό δάπεδο εἶναι γεμάτο νερά καί ὁ φωτισμός τοῦ χώρου γίνεται ἀπό μιὰ μικρή λάμπα. Οἱ ἄρρωστοι γλυστροῦν συχνά καί ἀναφέρονται κατάγματα.

4ο Περίπτερο: Κάτω (ἀνδρῶν):

80 κρεβ - 100 ἄρρωστοι. Πολλές φορές κοιμοῦνται ἀνά δύο ἢ καί στό πάτωμα!! (θάλαμος χρόνιῶν). Ἐλλειψη προσωπικοῦ. 6 ἀδελφές - 3 φύλακες γιά ὄλους, (1) καθαρίστρια γιά τά δύο περίπτερα. Ἄνεπαρκῆς θέρμανση, μέ χαλασμένα τά ἐλάχιστα σώματα καλοριφέρ. Τό παγωμένο περίπτερο. Ἡ ὑγρασία πολύ μεγάλη, οἱ τοῖχοι ξεφλουδισμένοι, οἱ ἐξωτερικές δέ λειτουργοῦν. Τά καζανάκι στίς τουαλέττες

δέ λειτουργοῦν. Τά δάπεδα γεμάτα ἀκαθαρσίες, πλένονται μέ λάστιχο. Στάσιμα νερά, ὑγρασία, κίνδυνος γλυστηρίματος. Οἱ νιπτῆρες κατεστραμμένοι. Δέν ὑπάρχει ζεστό νερό. Ἡ ἀποχέτευση δέ λειτουργεῖ. Οἱ ἀκαθαρσίες ξεχειλίζουν καί βγαίνουν στήν αὐλή. Ἡ τραπεζαρία ἐπικοινωνεῖ μέ τό λουτρό. Κυκλοφοροῦν ἄφθονα ποτικία. Πολλές ἐστίες μόλυνσης. Δέν ὑπάρχουν ντουλάπες ρούχων (τά βάζουν κάτω ἀπό τά στρώματα τῶν κρεβατιῶν!). Τά ντουλάπια τοῦ οἰκονομείου σάπια καί σπασμένα. Καμιά ψυχαγωγία.

Ἄνω: 98 κρεββ. - 98 ἄρρωστες. Ἰδια κατάσταση. 5 ντούς, 3 νιπτῆρες γιά ὄλες, 5 ἀποχωρητήρια μέ ἄχρηστα καζανάκια. Καθαρισμός μέ λάστιχο, ὑγρασία καί στάσιμα νερά. Ἄνεπαρκῆς θέρμανση. Ὅλα τά κρεβάτια σέ δύο θαλάμους θερμαίνονται μέ 3 σώματα καλοριφέρ ἐνῶ ή κοινή τραπεζαρία ἀπό δύο (2). Χωρίς ντουλάπες, χωρίς ψυχαγωγία. Πλήρης καί καθολομοποιημένη ή ἀδυναμία γιά ἀποκατάσταση τῶν χρόνιων ἀρρώστων.

5ο Περίπτερο:

Κτίριο παλιό, ἀκατάλληλο, γεμάτο ὑγρασία. 105 κρεβ - 107 ἄρρωστες. Ἐλλειψη χώρου. Ἀναλογεῖ 1 κομοδίνο γιά 3 κρεβάτια. Χωρίς ντουλάπες γιά τά ρούχα. 5 ντούς καί 4 ἀποχωρητήρια γιά ὄλες. Ὁξύτατο τό πρόβλημα καθαρισμοῦ, καί στοιχειώδους προφύλαξης τῶν ἀρρώστων. Ἐλλειψη προσωπικοῦ.

6ο Περίπτερο:

Κτίριο παλιό, ὑγρό, ἀκατάλληλο. Ἐλλει-

ψη προσωπικού, 6 φύλακες, 2 καθαρίστριες για όλους. **Ἡ ἀποχέτευση δὲ λειτουργεῖ.** Ἡ καθαριότητα ἐξασφαλίζεται ἀπὸ (2)!! ντοῦς καὶ 5 νιπτήρες. Δὲν ὑπάρχουν ντουλάπες. Δὲν ὑπάρχει οἰκονομεῖο, οὔτε θερμοθάλαμος φαγητοῦ. Δὲν ὑπάρχει χώρος παραμονῆς οὔτε ψυχαγωγίας. Οἱ ἄρρωστοὶ τοῦ περὶτερου εἶναι **χρόνιοι!!!**

7ο Περίτερο:

Κτίριο παλιό, ὑγρό, ἀκατάλληλο. 21 παιδιὰ σ' ἓνα θάλαμο. Τὰ κρεβάτια κολημένα τὸ ἓνα στὸ ἄλλο. Ἐλλειψη προσωπικοῦ. Πολλές φορές τὸ περίτερο μένει χωρὶς ἀδελφή. Οἱ ἀποχέτευσεις δὲν λειτουργοῦν. Δὲν ὑπάρχουν μπανιέρες. Οἱ ἀδελφές ἀπλώνουν μιά κουβέρτα, ξαπλώνουν τὸ παιδί καὶ τοῦ ρίχνουν νερό μὲ τὸ κύπελο ἢ μὲ τὸ λάστιχο. 2 τούρκικα ἀποχωρητήρια πού βουλώνουν συνεχῶς. Ὑγρασία ἀφθονη. Χωρὶς ζεστό φαγητό, οὔτε κἂν ζεστό γάλα ἢ τσάι. Ὁ χώρος γιὰ τὸ «σχολεῖο» εἶναι ἐντελῶς ἀκατάλληλος. Μοναδική ἐπίπλωση ζῦλινοι πάγκοι γύρω στὸν τοῖχο. Δὲν ὑπάρχουν παιχνίδια γιὰ τὰ προβληματικά παιδιά, οὔτε παιδική χαρά. Δὲν δίνονται εἰδικὰ παπούτσια στὰ παιδιά. Δὲν ὑπάρχει οὔτε οἰκονομεῖο, οὔτε φαρμακεῖο.

8ο Περίτερο:

Κτίριο παλιό, **κατεδαφιστέο!** Θάλαμοι μικροί, μὲ μικρὰ παράθυρα, σάν φυλακή. Οἱ τουαλέτες σὲ κακή κατάσταση. 1 ντοῦς γιὰ ὅλους (33 ἄρρωστοι). Κυκλοφοροῦν ἀουραῖοι. Ἀνεπαρκῆς θέρμανση. Δὲν ὑπάρχουν ντουλάπες, οὔτε χώρος παραμονῆς καὶ ψυχαγωγίας.

9ο Περίτερο:

Κτίριο παλιό, ὑγρό καὶ ἐντελῶς ἀκατάλληλο! 39 κρεβ - 47 ἄρρωστοι. Οἱ ὑπεράριθμοι κοιμοῦνται στὸ πάτωμα. Ἐλλειψη προσωπικοῦ. Οἱ ἀποχέτευσεις δὲ λειτουργοῦν. Οἱ ἀκαθαρσίες βγαίνουν στὸ προαύλιο. Τεράστιοι ποντικοὶ κυκλοφοροῦν ἐλεύθερα. Δὲν ὑπάρχει μπάνιο. 1 ντοῦς γιὰ ὅλους. Δὲν ὑπάρχουν ντουλάπες ρούχων. Δὲν ὑπάρχει ζεστό νερό οὔτε χώρος παραμονῆς καὶ ψυχαγωγίας.

10ο Περίτερο:

Κτίριο παλιό, **κατεδαφιστέο** ἐντελῶς ἀπαράδεκτο γιὰ παραμονὴ ἀσθενῶν. Ἀνεπάρκεια ἀποχέτευσης, καθαριότητας καὶ θέρμανσης. Ἡ τραπεζαρία βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ κτίριο σὲ ἓνα τὸλ τελείως γαυωμένο τὸ χειμῶνα πού εἶναι καὶ ἀποθήκη ρούχων τῶν ἀσθενῶν.

11ο Περίτερο:

Κτίριο παλιό, ὑγρό, ἀκατάλληλο γιὰ τοὺς 148 ἄρρώστους, οἱ θάλαμοι δὲν ἐπαρκοῦν. Πολλοὶ κοιμοῦνται στὸ ὑπόγειο σὲ ἀπαράδεκτες συνθήκες. Ἡ τραπεζαρία ἀνεπαρκῆς. 30 τουλάχιστον τρῶνε στὸ ὑπόγειο. Συνθήκες θέρμανσης, καθαριότητας καὶ ἀποχέτευσης ἀπαράδεκτες. Τὸ πρόβλημα γίνεται δξύτερο καθὼς οἱ ἄρρωστοὶ εἶναι **χρόνιοι καὶ παραμένουν σχεδὸν μόνιμα** στὸ περίτερο.

14ο ἄνω περίτερο:

120 κρεβ - 130 ἄρρωστοι. Ἐλλειψη χώρου καὶ ἔλλειψη προσωπικοῦ, (1) καθαρίστρια!! Θέρμανση ἀνεπαρκῆς. Οἱ τουαλέτες μὲ ἀκατάλληλη κατασκευή, ἰδιαίτερα προβληματικές. Οἱ ἀκαθαρσίες πλημμυρίζουν στὸ πάτωμα, κάνοντας ἀδύνατη μιά ἀνθρώπινη διαβίωση. Κυκλοφοροῦν ἀφθονα καὶ μεγάλα ποντίκια. 2!! ντοῦς ἐξασφαλίζουν τὴν πλημμελῆ καθαριότητα. Χωρὶς κομοδίνα γιὰ ὅλους, ντουλάπες ρούχων, **χώρο παραμονῆς καὶ ψυχαγωγίας.**

18ο κάτω περίτερο:

Κτίριο ὑγρό καὶ ἀκατάλληλο. Λόγω τῆς μεγάλης ὑγρασίας, ξεφλουδίζουν καὶ πέφτουν σοβάδες. Σὲ θαλάμους γιὰ 80 νοσηλεύονται 120 ἄρρωστοι. Μεγάλῃ ἔλλειψη προσωπικοῦ. Ἡ ἀποχέτευση δὲ λειτουργεῖ. Οἱ καταρτίδες εἶναι ἀφθονες. 4 μπάνια γιὰ ὅλους. Δὲν ὑπάρχει οἰκονομεῖο οὔτε ζεστό φαγητό. Δὲν ὑπάρχουν ντουλάπες ρούχων. Στὴν τραπεζαρία ὅπου περνοῦν τὸ περισσότερο χρόνο οἱ ἄρρωστοι παρατηρεῖται τὸ οἰκτρό θέαμα δύο τρυπῶν (50X50 cm) στὸ τοῖχο πού ἔγιναν καὶ παραμένουν ἢ μιά ἐντελῶς ἀνοικτὴ καὶ ἢ ἄλλη κολημένη μὲ χοντρό χαρτί καὶ λευκοπλάστη γιὰ νὰ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν ἐπισκευὴ τοῦ καλοριφέρ ὅταν παθαίνει βλάβη!!! Δὲν ὑπάρχει **χώρος παραμονῆς καὶ ψυχαγωγίας. Μόνιμη σχεδὸν παραμονὴ μέσα στὸ περίτερο.**

18ο ἄνω περίτερο:

Συνθήκες διαβίωσης καὶ θεραπείας ἐξαιρετικὰ πλημμελεῖς πού ἐπαυξάνονται μὲ τὴν ἰδιομορφία τῆς φύσης τῶν ἀσθενῶν (ἀλκοολικοὶ - τοξικομανεῖς). Μεγάλῃ ἔλλειψη προσωπικοῦ. (1)! καθαρίστρια. Χωρὶς **χώρο παραμονῆς καὶ ψυχαγωγίας, μένουν συνέχεια στὴν τραπεζαρία ἢ στὰ κρεβάτια.** Δὲν ὑπάρχουν ντουλάπες ρούχων.

16ο ἄνω περίτερο:

Ἐλλειψη προσωπικοῦ πού δξύνει τὸ πρόβλημα τῆς διαβίωσης τῶν ἀσθενῶν λόγω τῆς φύσης των (γηριατρικό). Ἡ ἀποχέτευση δὲ λειτουργεῖ. Λείπουν νιπτήρες. Ὑπάρχουν **σπασμένα οὐρητήρια. Πολλὰ φρεάτια**

εἶναι βουλωμένα. Οἱ ἄρρωστοὶ ὑποχρεώνονται **κάθε πρωὶ** στίς 6.30 μ' ὅποιες καιρικές συνθήκες καὶ στὴν ἡλικία πού βρίσκονται νὰ κατεβάζουν τὰ δοχεῖα τους γιὰ νὰ **πᾶνε μόνιμοι** τους στὸ **μειριεῖο** γιὰ γάλα, ἄλλιῶς δὲν τρῶνε.

Ἡ **γιατρός** πού ἐργάζεται ἔχει εἰδικότητα **παιδίατρου!** καὶ βρίσκεται στὴ **Γηριατρικὴ** κατόπιν σύμφωνης σκέψης τῆς Διεύθυνσης!!!

16ο κάτω περίτερο:

Μεγάλῃ ἔλλειψη προσωπικοῦ. 8 ἀδελφές γιὰ ὅλες τίς βάρδιες γιὰ τίς (121)! ἄρρωστες τῆς **Γηριατρικῆς** μὲ τὴν εἰδικὴ φύση τῶν προβλημάτων. Ἀπουσία κομοδίνων σὲ κρεβάτια. Ἀνεπαρκῆς θέρμανση. Οἱ βρῦσες στίς τουαλέτες εἶναι χαλασμένες. Τὰ ἀποχωρητήρια τούρκικα, ἐνῶ χρειάζονται λεκάνες γιὰ τίς ἡλικιωμένες ἄρρωστες. Δὲν ὑπάρχει ζεστό νερό. Δὲ λειτουργεῖ ἢ ἀποχέτευση. Ὁ φωτισμὸς ἀνεπαρκῆς. Οἱ ἡλικιωμένες δὲ βλέπουν νὰ πᾶνε στὴν τουαλέτα.

15ο ἄνω:

Περίτερο κρατουμένων ἄρρώστων. 106 ἀσθενεῖς. Καθαριότητα πολὺ δύσκολη. Μόνον 4 ντοῦς. Χωρὶς ντουλάπες ρούχων. Τζάμια κοινὰ πού σπάζουν συχνά οἱ κρατούμενοι μὲ κινδύνους γιὰ τοὺς ἴδιους καὶ τοὺς ἄλλους. Οἱ τοῖχοι σ' ἐλεεινὴ κατάσταση.

17ο ἄνω:

Κτίριο ὑγρό, οἱ τοῖχοι ξεφλουδίζουν καὶ πέφτουν. Ἡ θέρμανση ἀνεπαρκῆς. Ὁ φωτισμὸς μικρὸς. Ἐλλειψη προσωπικοῦ. Ἡ καθαριότητα πολὺ δύσκολη. 4 ντοῦς γιὰ 92 ἄρρώστους καὶ λειτουργεῖ μόνον τὸ 1!! Χωρὶς ντουλάπες ρούχων. Δὲν ὑπάρχει **χώρος παραμονῆς ἢ ψυχαγωγίας.**

17ο κάτω:

Κτίριο ὑγρό, οἱ τοῖχοι ἀβαφοὶ ξεφλουδίζουν καὶ πέφτουν. Ἐλλειψη προσωπικοῦ. ἀποχέτευση δὲ λειτουργεῖ. Ἡ καθαριότητα δύσκολη. Ζεστό νερό ἓνα δῖωρο τὸ πρωὶ καὶ 1 ντοῦς γιὰ ὅλες. Χωρὶς ντουλάπες ρούχων. Χωρὶς **χώρους ψυχαγωγίας ἢ παραμονῆς.**

Ταστσόγλειο Α:

Κτίριο ἐντελῶς ἀκατάλληλο, γεμάτο ὑγρασία, μὲ βρώμικους τοίχους. Ἡ θέρμανση ἐντελῶς ἀνεπαρκῆς. Πολλὰ καλοριφέρ δὲ λειτουργοῦν καθόλου. Ἡ ἀποχέτευση δὲ λειτουργεῖ καθὼς καὶ τὰ ντοῦς. Δὲν ὑπάρχουν ντουλάπες.

Τασσόγλειο Β:

Κτίριο παλιό, ακατάλληλο, γεμάτο υγρασία. Οι τοίχοι ξεφλουδίζουν, πέφτουν σοβάδες. 116 κρεβάτια –μέχρι 128 άρρωστες (άρρωστες χωρίς!! κρεβάτι) Άναλογία κοιμοδίνων 1:10. Άνεπαρκής θέρμανση. Τά καλοριφέρ δέ λειτουργούν. Ζεστό νερό δέν υπάρχει. Ά αποχέτευση δέ λειτουργεί. Τρέχουν νερά στά δωμάτια. Στο χώλ δέν υπάρχει τζάμι. Χωρίς ντουλάπες ρούχων. Άλειψινές τουαλέττες. Άλλειψη προσωπικού. Σ' όλο τό περίπτερο 2 αδελφές καί 1 καθαρίστρια.

Τασσόγλειο Γ:

Κτίριο παλιό, υγρό, ακατάλληλο. 110 κρεβ - 115 άρρωστοι. Τά αποχωρητήρια βουλώνουν συχνά. Παρα πολλά ποντίκια. Ά αποχέτευση δέ λειτουργεί. 1 ντούς για δλους. Χωρίς ντουλάπια οικονομείου καθώς καί ντουλάπες ρούχων. Άλλειψη χώρου. Άλλειψη προσωπικού. Άνύπαρκτοι βοηθητικοί χώροι.

Τασσόγλειο Δ:

Κτίριο παλιό, υγρό. Ά αποχέτευση δέ λειτουργεί. Κυκλοφορούν ποντίκια. Άλλειψη προσωπικού. Χωρίς ντουλάπια στό οικονομείο.

Νευρολογική κλινική:

Άλλειψη προσωπικού. Άποχωρητήρια σέ κακή κατάσταση. Χωρίς αποχέτευση, άναβλύζουν κόπρανα καί ούρα. Άθλια ή κατάσταση στό λουτρό. Μεγάλη υγρασία. Οι τοίχοι ξεφλουδίζουν καί πέφτουν σοβάδες. Θέρμανση άνεπαρκής.

Παθολογική κλινική:

Άλλειψη προσωπικού, Άλλειψη κρεβατιών. Διαθέτει 23 κρεβάτια για τίς περιπτώσεις τών 3.000 (!!!) άρρώστων του Νοσοκομείου. Θέρμανση άνεπαρκής. 1 ντούς καί 2 νιπτήρες. Άθλια τουαλέττα. Τό οικονομείο δέν έχει ντουλάπια. Ψύκτης - θερμοθάλαμος χαλασμένοι. Χωρίς άποθήκη άχρηστων. Δέν υπάρχει νεκροθάλαμος. Δέν υπάρχει χώρος παραμονής καί ψυχαγωγίας τών άρρώστων πού μένουν διαρκώς στά κρεβάτια γιατί δέν υπάρχουν ούτε καρέκλες!!

Άποσπάσματα άπό τήν Άκθεση τής Άπιτροπής τών γιατρών για τά προβλήματα του Κ.Θ.Ψ.Π.Α.

ΛΕΡΟΣ: ΝΕΚΡΟΖΩΝΤΑΝΟΙ ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ

Ἡ Λέρος εἶναι ἓνα πολὺ ὁμορφο νησί, πού φιλοξενεῖ συσσωρευμένη ἀνθρώπινη ἀθλιότητα ἐδῶ καί πάρα πολλὰ χρόνια. Ὁ δρόμος ἀρχίζει μὲ λεπροκομεῖο κάπου παλιά στό Μεσαίωνα καί καταλήγει στή φρίκη τοῦ σημεριοῦ ψυχιατρικοῦ ἀσυλοῦ καί τοῦ ΠΙΚΠΑ γιά καθυστερημένα παιδιά. Ἔτσι πού το περιέγραψε ὁ Φουκώ στήν Ἱστορία τῆς Τρέλλας ἢ κοινωνία μας δέν ἀλλάξε καν τὸ χῶρο ὅπου ἐξωστράκιζε τοὺς ἐχθροὺς πού τὴ φόβιζαν καί ἀπειλοῦσαν τὴν «ὕγεια» τῆς, ἀκόμα κι αὐτὴ τὴν καταντροπισμένη πιά τῆς Ἑλλάδας Ἑλλήνων Χριστιανῶν. Ἡ ἰδιουμορφία τῆς Λέρος εἶναι πού βρέθηκαν σ' αὐτὴ γιά πολλές δεκαετίες καί μέχρι τὸ 1974 καί 40000 Ἴταλοι φαντάροι σά στρατός κατοχῆς. Καί τὰ τελευταῖα χρόνια στά ἴδια κτίρια καί στό ἴδιο τοπίο οἱ Λεριοὶ ἀνάλαβαν τὴ φύλαξη καί ἐξῆσαν τὴ συμβίωση πρῶτο μὲ τὰ νταρτόπουλα πού κλείστηκαν στίς σχολές τῆς Φρειδερίκης γιά τὴν ἀπαραίτητη πλύση ἐγκεφάλου, ὕστερα ἀπὸ τὸ 57 κι ἔπειτα τὶς χιλιάδες τρελλοὺς πού στάλθηκαν ἐκεῖ σὲ « Ἀποικία ψυχοπαθῶν» καί, τέλος, ὅπως εἶναι γνωστό, στό Παρθένι καί στό Λακκί, στή Δημοκρατία καί στή Δικτατορία τοὺς ἄλλους, τοὺς μεγάλους «ἐχθροὺς», τοὺς κομμουνιστὲς ἐξόριστους. Μάθανε νὰ μετρᾶνε τὸ χρόνο ἀνάλογα μὲ τὸν ξένο πληθυσμὸ πού ὑπέφερε πλάι τους καί νὰ λένε «ἐπὶ Ἰταλῶν, ἐπὶ κρατουμένων, ἐπὶ σχολῶν γιά τὶς ἀνάλογες ἐποχές». Μάθανε νὰ πλουτίζουν ἀπὸ τὸ ἐμπόριο πού ἀνθεῖ γιά νὰ καλύψει τὶς ἀνάγκες τῶν ξένων αὐτῶν εἴτε στρατὸ κατοχῆς εἴτε πολ. κρατουμένων, καί μεγαλέμποροι τοῦ νησιοῦ στείλανε ὑπόμνημα στὸν Παπαδόπουλο τὸ 75 νὰ μὴ κάνει ἀμνηστία μὴς καί χάσουν τὴν πελατεία καί πουλᾶνε λιγότερα ἄθλια κρέατα καί τρόφιμα στοὺς ἐξόριστους καί στοὺς συγγενεῖς τους. Μάθανε τέλος νὰ βλέπουν τὴν πιά ἀγρία καταπίεση καί τὴν πιά βάνουση ἐξάσκηση ἐξουσίας χωρὶς αὐτὴ νὰ τοὺς συγκινεῖ, τὰ μάθανε σὰ φυσικὰ φαινόμενα, σὰ νὰ πρέπει νάβαν ἔτσι. Σάν νὰ πρέπει νὰ ζεῖ ὁ κύρ Γιάννης πού τὸν ἔφεραν τρελλὸ ἀπὸ τὸ Μακρονήσι χρόνια στό κλουβὶ στό τμήμα τῶν ἀντρῶν τοῦ Ψυχιατρείου στά Λέπιδα, ἐνῶ ὁ ἀδελφός του ἦταν τὴν ἴδια ἐποχὴ πολιτικὸς ἐξόριστος στὸν Ἄη Γιώργη, λίγα χιλιόμετρα παρακάτω καί νὰ μὴ βλέπονται.

Τώρα βέβαια τὰ πράγματα ἤρμησαν. Δέν εἶμαστε αὐτε ἐπὶ Ἰταλῶν, «Τότε ἦταν ζωὴ, τότε εἴχαμε τρία σινεμά καί ἐξὶ μπορντέλα» μού εἶπε μὲ καμάρι κάποιος γκραικὸς κύριος, προοδευτικὸς κατὰ τὰ ἄλλα καί πρῶχοντας τοῦ νησιοῦ, οὔτε ἐπὶ κρατουμένων,

τότε πού συνέλαβαν ἄνθρωπο ἐπειδὴ τόλμησε νὰ μὴ σβύσει ἀμέσως τὸ τσιγάρο του ἐνῶ παίζοταν στὴν πλατεία ὁ ὕμνος τῆς 21ης Ἀπριλίου.

Τώρα ἀπόμειναν μόνο περίπου 2000 ψυχοπαθεῖς (οἱ ὑπόλοιποι πέθαναν), ἐξευγενίστηκε τὸ λεξιλόγιο, ἢ ταμπέλα Ἀποικία ψυχοπαθῶν ξεκρεμάστηκε, οἱ τρελλοὶ εἶναι τώρα «οἱ ἀσθενεῖς», τὸ ἀσυλο τὸ «Κρατικὸ θεραπευτήριον Λέρου».

Ἐξὶ χιλιάδες κατοίκους ἔχει ἡ Λέρος, δύο χιλιάδες ψυχοπαθεῖς, τριακόσια καθυστερημένα παιδάκια στό ΠΙΚΠΑ. Τὰ ἰδρύματα ἀπασχολοῦν γύρω στοὺς 700 ὑπαλλήλους, ἢ κρατικὴ ἐπιχορήγηση καί οἱ ἀσφάλειες φτάνουν στό ποσοστὸ τῶν 450 περίπου τὸ χρόνο πού μπαίνει στό νησί. Οἱ Λεριοὶ πλουτίζουν, ἄλλοι πολὺ, πάρα πολὺ, ἄλλοι λιγότερο. Γέμισαν τὰ βουνὰ τοῦ νησιοῦ καινούρια σπίτια μὲ μάρμαρα καί κάγκελα πολυτελείας καί διανύουν ἀποστάσεις μισοῦ χιλιόμετρον μὲ τὶς κοῦρσες τους. Κι ἔχουν συνείδηση: «Νὰ φροντίζουμε τοὺς ἀρρώστους νὰ μὴ πεθάνουν γιὰτὶ ἀπ' αὐτοὺς τρῶμε ψωμί», εἶναι τὸ σλόγκαν τῶν νοσηλευτικῶν, τῶν γιατρῶν, τοῦ ΚΚΕ τοῦ δασκαλοῦ, τῆς διοίκησης. Γιατὶ, ὅσον ἀφορᾶ τοὺς ἄλλους κάτοικους τοῦ νησιοῦ αὐτοὺς τοὺς μυστήριους, ἀμίλητους, γυμνοὺς ξυπόλητους, βρώμικους τρελλοὺς δέν ὑπάρχει ἄλλος στόχος ἀπὸ τὸ νὰ πεθάνουν ἀργά, ἀπὸ φυσικὸ θάνατο, μὴν τυχόν καί χαλάσουν οἱ στατιστικὲς καί μᾶς πάρουν τὸ ἀσυλο, - τὸ «φῶβητρο» εἶναι ὁ Μητσοτάκης πού θὰ τὸ μεταφέρει, θλιβερό ρουσφέτι, στοὺς ὑποπασχολούμενους συμπατριῶτες του στὴν Κρήτη - , μὴν τυχόν καί λιγοστέψουν οἱ ἀσθενεῖς καί λιγοστέψουν κι οἱ θέσεις τῶν ἀπίθανων αὐτῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.

Δέν φταῖνε οἱ Λεριοὶ. Εἴκοσι χρόνια τώρα, γίνονται κάθε τόσο ἐκκαθαρίσεις, στά ἄλλα ψυχιατρεῖα τῆς χώρας. Κι αὐτοὺς πού εἶναι οἱ πιά φτωχοί, αὐτοὺς πού δέν νοιάζεται πιά κανεὶς νὰ τοὺς δεῖ, αὐτοὺς πού τοὺς βούλιαζαν τόσο βαθιά στὴν ἀρρώστια, πού κανεὶς δέν εἶχε πιά τὴ δύναμη νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσει «θεραπευτικά», αὐτοὺς πού δέν ἔχουν στὸν ἥλιο μοῖρα, τοὺς στέλνουν στὴ Λέρο, τραγικὸ φορτίο σὲ τραγικὰ καράβια, νὰ πεθάνουν ἐκεῖ μέσα στό Αἰγαῖο στὸν ἥλιο στὴ βρώμα. Λένε, ὅτι ὅταν εἰτοιμάζεται ἀποστολὴ γιά τὴ Λέρο στό Λαφνί, οἱ ἀρρωστοὶ ἀγριεύνονται παθαίνουν κρίσεις καί χειροτερεύουν. Ἡ Λέρος εἶναι τὸ τέρμα. Τὸ μόνο σημαντικὸ πού θὰ συμβεῖ στὸν τρόφιμο τοῦ ἀσυλοῦ θάνατο ὁ θάνατός του. Ποιὸς συγγενῆς θὰ ξεκινήσει ἀπὸ τὴν Ἠπειρο ἢ τὴ Θράκη τρεῖς μέρες ταξίδι γιά νᾶρθει νὰ δεῖ

αὐτὸ πού ἔτσι κι ἄλλοιῶς νὰ ξεχάσει θέλει. Ποιά θεραπεία θὰ κάνουν οἱ δύο - ναι οἱ δύο - ψυχίατροι, ὅλοι κι ὅλοι πού ἀσχολοῦνται μὲ δύο χιλιάδες ἀρρώστους. Ποιά θάνατο ἢ ζωὴ στὴ Φαλκονέρα - τὸ περίπτερο τῶν ἐξακοσίων ἀσθενῶν στά Λέπιδα, ὅπου οἱ ἄνθρωποι ἔχασαν πιά κι αὐτὸ τὸ ὄνομά τους. Τοὺς γνωρίζει μόνο ἓνας ἐξ ἴσου τρόφιμος μικρονοικὸς ψυχανώματος πού ἀπὸ κάποια ἰδιοτροπία τῆς φύσης μπορεῖ καί θυμᾶται ὅτι ὄνομα ἀκούσει ἔστω καί μιά φορά (αὐτὸς ἐξ ἄλλου μοιράζει καί τὰ φάρμακα τὸ βράδυ). Ποιὸς θὰ διαμαρτυρηθεῖ γιά τὰ κλουβιά ὅπου ζοῦν ἄνθρωποι, ποιὸς θὰ ξεχωρίσει αὐτοὺς πού σκίζουν στ' ἀλήθεια τὰ ρούχα τους ἀπὸ αὐτοὺς πού βαρουντοῦν οἱ νοσηλευτικοὶ νὰ τοὺς δώσουν στό περίπτερο μὲ τοὺς γυμνοὺς καί τοὺς χαιζήδες. Ἐβδομῆντα ἄνθρωποι γυμνοὶ ὅλο τὸ χρόνο σὲ παλιά ἀποθήκη πού θερμαίνεται μὲ τζάκι. Πῶς νὰ μπορέσουν οἱ ἄνθρωποι πού φυλᾶνε τοὺς ἀρρώστους νὰ νοιώσουν, ὅτι ἐκτός ἀπὸ τὸ νὰ τοὺς φυλᾶνε μποροῦν νὰ κάνουν κι ἄλλα πράγματα γι αὐτοὺς ὅταν ἢ μόνη ὁδηγία πού ἀκοῦν ὅταν διορίζονται εἶναι: «Στὸν τρελλὸ ποτὲ νὰ μὴν ἔχεις ἐμπιστοσύνη, τὴ μιά στιγμή σοῦ δίνει τσιγάρο καί τὴν ἄλλη παίει νὰ σέ σκοτώσει». Πράγμα ἐξ ἄλλου ψεύτικο ἐκατὸ τοῖς ἐκατό, σ' αὐτοὺς ἢ ἀσπρη μπλοῦζα προκαλεῖ τέτοιο δέος πού οὔτε νὰ πλησιάσουν δέν τολμοῦν ἀν δέν τοὺς φωνάζεις. Ἄσε πού αὐτοὶ πού δέν ἔφτασαν στό στάδιο τῆς τέλειας ὑποταγῆς καί ἀποδοχῆς τῆς ἐξουσίας βρίσκονται κάθε τόσο ἀλυσσοδεμένοι στά κρεββάτια τους.

Μά καί αὐτοὶ οἱ ἐλάχιστοι ἀκόμα πού ἀπὸ κάποια τυχερὴ συγκυρία γλύτωσαν ἀπὸ τὴν τέλεια ἀποανθρώπινη ἀπό τὴν ἀπόσυρση ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινη σχέση, ἀπὸ τὸν ἰδρυματισμὸ τοῦ «Ἄβουλοι κι ἀδιάφοροι», ἰδρυματισμὸ τοῦ «Ἄβουλοι κι ἀδιάφοροι», ὅπως λένε τὰ ἱστορικά, πῶς, τί, καί μὲ τί νὰ ζήσουν. Ἡ ἑλλ. νομοθεσία ἀλλά καί ἡ ἀγριότητα τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας ἀπέναντι σὲ τόσο βαριά στιγματισμένους ἔχει τρομοκρατήσει τοὺς ἐκεῖ «ψυχίατρος» πού προτιμοῦν ὀτιδῆποτε ἀπὸ τὸ νὰ δώσουν ἐξιτήριο. Καί τὸ σπάνιο προνόμιο τῆς βόλτας στό νησί τὸ Σάββατο εἶναι τόσο θλιβερό, ὅταν οἱ μόνες δυνατὲς συναντήσεις εἶναι μὲ νοσοκόμους ἢ μὲ τὶς οἰκογένειες νοσοκόμων, ὅταν οἱ περισσότεροι καφετζήδες δέν τοὺς θέλουν στά μαγαζιά τους, ὅταν δηλαδὴ παίζουν τὸν παλιὸ ρόλο τοῦ τρελλοῦ τοῦ χωριοῦ χωρὶς τὰ θετικὰ στοιχεῖα πού εἶχε αὐτός, γιὰτὶ εἶναι ξένοι. Οἱ γυναῖκες βέβαια δέν ἐπιτρέπεται νὰ βγαίνουν γιά νὰ

προστατευθεί ή αγνόητά τους. "Όσο για αυτή τήν τελευταία τό τμήμα άντρών απέχει αυτή τήν τελευταία τό τμήμα άντρών απέχει τρία χιλιόμετρα από τό τμήμα γυναικών και ή όμοφυλοφιλία άνθει. "Ιδίως για τούς άνδρες παίρνει παράξενες μορφές, από κανονικούς έρωτες μέχρι πράξεις πού δέν άξίζει καν να λγόνται βιασμοί άφου άνάμεσα στό βιάζοντα και στό βιαζόμενο δέν υπάρχει ούτε σχέση έξουσίας. Δημόσια 12 ή ώρα τό μεσημέρι, αυτός πού άκόμα έχει επιθυμία χρησιμοποιεί για να τελειώσει τόν πρωκτό του κατατονικό πού θά βρεθεί μπροστά του και πού δέν θά διακόψει ούτε στιγμή τίς στερεοτυπικές του κινήσεις και τό μονολογητό του.

Τό τμήμα τής ζωής πλάι και χάρη σ' αυτό τό εργοστάσιο παραγωγής πτωμάτων τό πληρώνουν βέβαια και οι ίδιοι οι ντόπιοι. "Η τρέλλα, ή καταπίεση και ή εξαθλίωση πού δέν τήν καταλαβαίνουν και δέν τήν πολεμούν, αφήνουν παράξενα κατακάθια στη δικιά τους ύπαρξη. "Όσο Largactil καταναλώνεται στό νοσοκομείο, άλλο τόσο Stendon καταναλώνεται στό έξω νησί. Τά οικογενειακά δράματα δίνουν και παίρνουν, τά διαζύγια φτάνουν να έχουν τήν ίδια συχνότητα με τό Los Angeles Δώδεκα χρόνια έχει να μπει παιδί από τή Λέρο στό Πανεπιστήμιο, ή συχνότητα σε ψυχικές παθήσεις είναι δυσανάλογα μεγάλη. "Η αίμομζία είναι άφορμή για καλαμπούρια και ή

πνευματική ζωή ή τέλος πάντων ή όποια ένασχόληση εκτός του μάμ κοκό δουλειά και νάνι πλησιάζει τό απόλυτο μηδέν.

"Αν φτάνει μόνο άμυδρά ό άπόηχος από τήν "Ιταλία για τό μεγάλο στόχο τής κατάργησης όλων των ψυχιατρείων, - ότι σκοτώθηκε ό Λέννον είναι γνωστό, ότι πέθανε ό Basaglia τό ξέρατε; - ό στόχος για τήν κατάργηση του "Ασυλου τής Λέρου πρέπει να μπει πίο άμεσα και άποφασιστικά πρέπει να μπει πίο άμεσα και άποφασιστικά. "Εκεί δέν υπάρχει καμμία δυνατότητα για βελτίωση κι αναδιάρθρωση. Και κανένας ψυχοβγάλτης, όσο αντιψυχίατρος και νάναι δέν μπορεί να νίψει τās χείρας του για τήν ύπαρξη ενός τέτοιου άισχους.

"Όταν, από τά πρώτα χρόνια τής μεταπολεμικής "Ελλάδας, ό αριθμός των ψυχιατρίζόμενων στό Δαφνί αύξήθηκε άπότομα σε τέτοιο βαθμό πού κάθε κρεβάτι να «φιλοξενεί» από δυό, ή άποσυμφόρηση του ιδρύματος έμπαινε επιτακτικά, τήν εποχή μάλιστα πού επικρατούσε ή τάση τροποποίησης των "Ιδρυμάτων - "Ασύλων σε νοσηλευτικά ιδρύματα. Μά άπόφαση του ύπουργείου Κοινωνικών "Υπηρεσιών θά μεταφερθούν στις 23-3-53 500 «υπεράριθμοι» από τό Δαφνί στις έγκαταστάσεις του Λοιμοκαθαρτηρίου "Αθηνών στον "Αη-Γιώργη Σαλαμίνας. "Από κει θά μεταφερθούν στην "Αποικία Ψυχοπαθών Λέρου πού είχε ήδη ιδρυθεί με βασιλικό διάταγμα στις 2-1-58. Δέν χρειάζεται πολλή φαντασία για τό σε ποιους έπεσε ό κλήρος του ταξιδιού. "Η επίσημη γνωμάτευση τούς θεωρεί «στάσιμο χρόνο υλικό άρρώστων», και ή ίδρυση τής "Αποικίας!!! άποτέλεσμα συγκεκριμένης πολιτικής άποσυμφόρησης όχι μόνο για τό Δαφνί αλλά και για τό ψυχιατρείο Θεσσαλονίκης και Χανίων. Λέγεται ότι οι περισσότεροι είχαν καρφιστωμένο ένα αριθμό για να αναγνωρίζονται, μιά και δέν ήξεραν τά όνόματά τους. "Αποτελούσαν τούς λεγόμενους «άζήτητους». "Εγκατεστημένη ή "Αποικία σε παλιούς κατοχικούς στρατώνες, άρχισε να λειτουργεί με τούς πρώτους 500-600 άρρώστους, πού μεταφέρθηκαν μ' ένα άρματαγωγό. Σήμερα θά φθάσει να έχει 2.000 άντρες και γυναίκες με 2 ψυχίατρος κι άκόμα 300 παιδιά του ΠΙΚΠΑ. Χωρισμένο στό τμήμα άντρών και γυναικών (Λεπίδα - Λάκκι) με μιά άπόσταση άνάμεσά τους 3.000 μέτρων. Καμμία κεντρική θέρμανση, σπασμένα τζάμια, κρεβάτια όχι μόνο τό ένα δίπλα στ' άλλο αλλά και τό ένα πάνω στό άλλο (κουκέτες, ναυτικές, πλοίο των τρελλών, ταξίδι δίχως γυρισμό). Με διάχυτο τό φόβο των άποδράσεων, ή βία και ή αντίσταση του άρρώστου αντιμετωπίζεται με τή βία των άλυσίδων.

Πρίν 2 χρόνια ξέσπασε τό μεγάλο σκάνδαλο τής Λέρου. Οι προμηθευτές μεγαλύτεμοροι του ψυχιατρείου έρχονταν σε σύγκρουση με τούς νέους γιατρούς πού δέν άποδέχονταν τά μολυσμένα και σάπια κρέατα, ψάρια, τρόφιμα πού μ' αυτά γινόταν ή διατροφή των άρρώστων. Τό πρόβλημα, όπως έλεγε κάποιος, βασιζόνταν στην άποψη ότι «ό τρελλός δέν ξεχωρίζει τή γεύση του μοσχαριού από τό κατσίκι, άρα τή κακή από τήν καλή ποιότητα των τροφίμων». Καταγγελίες, μηνύσεις, ανακρίσεις, και έκφοβισμοί των γιατρών από τούς εμπόρους. Πάντα, στις διαδικασίες παραλαβής των τροφίμων παρουσιάζονταν ό πρόεδρος του Δ.Σ. του ιδρύματος, γνωμοδοτώντας θετικά για τήν ποιότητα των τροφίμων. Ψάρια πού άπορρίφθηκαν όμόφωνα από πρωτοβάθμια έπιτροπή, στη συνέχεια έγιναν δεκτά από δευτεροβάθμια (σύμφωνα με τό νόμο, όταν υπάρχει όμοφωνία τής πρωτοβάθμιας δέν συνίσταται δευτεροβάθμια). Οι δίκες συνεχώς αναβάλλονταν χωρίς ποτέ κανείς να έμαθε τό .... τέλος.

Λέρος, τό πλοίο των τρελλών, ή καταραμένη πολιτεία, τό ψυχοσαρκοβόρο τέρας, ό Μινώταυρος, τό τέλος του λαβύρινθου, τρέφεται με τίς ετήσιες έκκαθαρίσεις των άλλων ψυχιατρείων.

Λέρος ό νεκροθάφτης των άζήτητων, άνεπιθύμητων, εκεί πού τό κάθε ψυχιατρείο θά στέλνει κάθε χρόνο και από ένα δέμα, σφιχτά δεμένο, άζήτητων ανθρώπων στον κοινωνικό πλειστηριασμό, ένα πακέτο σφιχτά κλειστό. Λέρος και Αθηνήτσιο, τά δυό πρόσωπα τής "Ιανοψυχιατρικής εν "Ελλάδι "Αποικία ψυχοπαθών και κέντρα κοινοτικής ψυχικής υγιεινής; Τά δυό πρόσωπα τής έκκολαπτόμενης «τρίτης ψυχιατρικής επανάστασης» τώρα πια και στην "Ελλάδα. Τί έχει να πει ή έφησυχαστική συνείδηση των προοδευτικών ψυχίατρων.....

Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΣΟΚ ΚΑΙ ΤΗΣ ΛΟΒΟΤΟΜΗΣ ΣΤΗ ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ

Τό ηλεκτροσόκ είναι ή πρόκληση μιάς τεχνητής κρίσης επίληψιας. Μέ δύο ηλεκτρόδια χορηγείται ηλεκτρικό ρεύμα Ικανής έντασης στους κροτάφους του υπό άναίσθησια άσθενούς (παλιότερα γινόνταν χωρίς άναίσθητικό). Σύμφωνα μέ τήν Ισχύουσα βιβλιογραφία εφαρμόζεται σπανίως, σύμφωνα δέ μέ τήν Ισχύουσα πρactical, σχεδόν παντού. Μέθοδος φασιστική και άπάνθρωπη, μέ άποτέλεσματα μερικής ή και γούνας άμνησίας, χωρίς τίς μόνιμες άλλοιώσεις τών κυττάρων. Δέν είναι τυχαίο ότι έφευρέθηκε στή φασιστική 'Ιταλία, σέ συνθήκες έξάπλωσης ολοκληρωτικών καθεστώτων. 'Η σχέση «σφαγεία - γουρούνια» τροποποιήθηκε σέ «ψυχιάτρες - ψυχιατρείω - άνθρωπος» επικυρώθηκε από τήν κυρίαρχη λογική τής έποχής.

'Η μετωπιαία ή προμετωπιαία λοβοτομή δέν είναι άλλη από ένα χειρουργικό υστέρη που βιθίζεται στόν έγκέφαλο και διατέμνει τή λευκή ουσία του μετωπιαίου λοβού. Οι συνθήκες έφεύρεσης και επικυρώσεως είναι άνάλογες μ' αυτές του ηλεκτροσόκ. Πορτογαλλία, φασιστικό καθεστώς Σαλαζάρ. Τ' άποτέλεσματα τής έπιληπτικής κρίσεως, ριζική μεταβολή τής προσωπικότητας, πολιμπατισμός, άπόλεια τής κριτικής Ικανότητας, μείωση τής βουλητικής Ικανότητας και άμβλυωση του συναισθήματος. Ένας φρανγκισταϊνικός συνδυασμός που μεταμφιέζεται σέ θεραπευτικό μέσο, και που οδοιπορικό φιλοσοφεί τό άτομο. Δέν είναι τυχαίο έξάλλου, που στήν 'Αμερική από τή δεκαετία του '60 ή βιολογική, τεχνοκρατική και αυταρχική ψυχιατρική είναι τής μόδας μέ τίς λοβοτομές «άλλαπλασιάζονται».

Μετά δέ τίς έξεγέρσεις του 67-68, οι άμερικανοί ψυχολογοί θα ύποστηρίξουν ότι ή βία είναι άρρώστια και Ιατρικό σύμπτωμα και ότι μπορούν νά θεραπεύσουν τό έξεγερμένο άτομο σέ «τίμο και ύπεύθυνο πολίτη» μέ τή μέθοδο τής λοβοτομής, που κοστίζει και φθηνότερα.

Τά παρακάτω κείμενα, γραμμένα από τους ίδιους, τόν Τσερλέτι και τόν Μόνιτζ, μιλάνε από μόνο τους και περιέχονται στό βιβλίο του Τ. Σίξ, «ή έποχή τής τρέλλας» 1973.

Υ.Γ. 'Ο Μόνιτζ πέθανε μέ παραπληγία, ύστερα από σφαίρα που δέχτηκε στή σπονδυλική στήλη από άτομο που ό ίδιος είχε λοβοτομήσει....

Ugo Cerletti (1877-1963), καθηγητής τής ψυχιατρικής στό πανεπιστήμιο τής Ρώμης, «άνεκάλυψε» τή θεραπεία μέ ηλεκτροσόκ και τήν εισήγαγε στήν ύπηρεσία τής ψυχιατρικής. Τό παρακάτω κείμενο πάρθηκε από μιά διάλεξη που έκανε ό ίδιος πάνω στήν Ιστορία τής άνάπτυξης τής θεραπείας μέ ηλεκτροσόκ.

ΑΠΟ ΤΟ ΣΦΑΓΕΙΟ ΣΤΟ ΤΡΕΛΛΟΚΟΜΕΙΟ

'Εμαθα από τό Καννί ότι στό σφαγείο τής Ρώμης τά γουρούνια σκοτώνονταν μέ ηλεκτρικό ρεύμα. Αυτή ή πληροφορία έρχόταν νά ένισχύσει τίς άμφιβολίες μου τίς σχετικές μέ τόν κίνδυνο ηλεκτρικών εφαρμογών στόν άνθρωπο. Πήγα στό σφαγείο γιά νά δώ αυτό τό άποκαλούμενο ηλεκτρικό σφαγείο, και είδα νά στερεώνουν στους κροτάφους τών γουρουνιαών δύο μεγάλες λαβίδες μεταλλικές, συνδεδεμένες μέ ηλεκτρικό ρεύμα (125 V). 'Από τή στιγμή που τά γουρούνια ήταν μέσα στις λαβίδες, έχαναν συνείδηση, τεντώνονταν άπότομα και σέ λίγα δευτερόλεπτα, βρίσκονταν μέσα σέ σπασμούς, μέ τόν ίδιο τρόπο που οι σκύλοι μας, στό έργαστήριο, στή φάση αυτή του άσυνείδητου (έπιληπτικό κώμα) ό σφαγέας τους έδινε ένα χτύπημα μέ μαχαίρι και χωρίς καμιά δυσκολία μετά τά έσφαζε. Τά ζώα λοιπόν δέν σκοτώνονταν από τό ηλεκτρικό ρεύμα. Αυτό χρησιμοποιήθηκε γιά νά σκοτώνονται χωρίς πόνο, γιά νά άποφευχτεί ή ώμότητα άπέναντι σ' αυτά.

Μου γεννήθηκε ή ιδέα ότι τά γουρούνια του σφαγείου θα μπορούσαν νά μου δώσουν ένα ύλικό μεγάλης άξιας γιά τά πειράματά μου. Συνέλαβα τήν ιδέα ν'

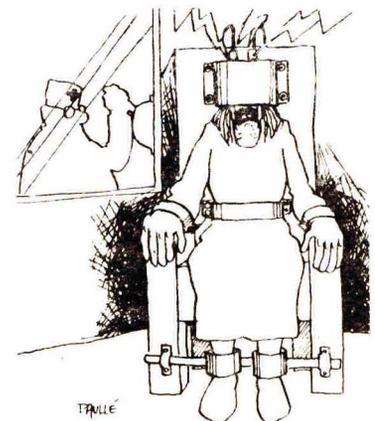
άντιστρέψω τή προηγούμενη πειραματική μέθοδο. 'Ο σκοπός μου, μαζί μέ τους σκύλους, ήταν νά χρησιμοποιήσω τήν έλάχιστη ποσότητα ρεύματος που θα μπορούσε νά επιφέρει ένα σοκ, χωρίς κίνδυνο γιά τό ζώο. 'Απεφάσισα λοιπόν νά βρω τή διάρκεια, τό βολτάζ και τή μέθοδο εφαρμογής, που θα ήταν αναγκαία γιά νά προξενήσουν τό θάνατο του ζώου. Τό ηλεκτρικό ρεύμα πέρναγε από τό κρανίο, σέ διάφορες κατευθύνσεις, κι από τους κροτάφους, γιά μερικά λεπτά. 'Η πρώτη μου παρατήρηση ήταν ότι τά ζώα πέθαιναν σπάνια και μόνο όταν τό ρεύμα κυκλοφορούσε μέσω του σώματος κι όχι όταν πέρναγε από τό κεφάλι. Τά ζώα που ύποβάλλονταν στήν πιό σκληρή μεταχείριση παρέμεναν κατά τή διάρκεια κυκλοφορίας του ρεύματος άκαμπτα - τεντωμένα, άμέσως μετά, μέ βίαιους σπασμούς, έμεναν ξεπλωμένα γιά άρκετά λεπτά γιά νά μπορέσουν νά σηκωθούν. Μετά από άρκετές προσπάθειες, πετύχαιναν νά σηκωθούν όρθια κάνοντας μερικά βήματα διστακτικά πριν μπορέσουν νά τρέξουν. Μ' αυτές τίς παρατηρήσεις, μπόρεσα νά πεισθώ γιά τόν άβλαβή χαρακτήρα μιάς εφαρμογής, ώρισμένων δεκάδων δευτερολέπτων, στό κεφάλι, ηλεκτρικού ρεύματος 125 V, ήταν άρκετό γιά νά επιφέρει ένα σπασμωδικό σοκ.

Αισθανόμουν ότι θα μπορούσαμε νά διακινδυνεύσουμε, κάνοντας τό πείραμα σέ άνθρωπο, και σύστησα στους βοηθούς μου νά διαλέξουν ένα κατάλληλο πρόσωπο.

Στίς 15 'Απριλίου 1938, ό διευθυντής τής 'Αστυνομίας στή Ρώμη, στέλνει ένα άνθρωπο στό Ινστιτούτο μας μέ τήν άκόλουθη σημείωση: ό «S.E....., 39 ετών μηχανικός, κάτοικος Μιλάνου, περιπλα-

νώμενος χωρίς εισιτήριο στά τραίνα. Δέν φαίνεται νά έχει τόν πλήρη έλεγχο τών διανοητικών του Ικανοτήτων, γι' αυτό τόν στέλνω στό νοσοκομείο σας γιά νά τεθεί ύπο έξέταση». Στίς 18 'Απριλίου ή κατάσταση του άρρώστου ήταν ή άκόλουθη: διαγής, καλά προσανατολιστικός, έκφραζε μέ νεολογισμούς ιδέες παρατηρημάτων: ύφίσταται τήν τηλεπαθητική επίδραση όρισμένων αισθητηριακών διαταραχών: οι μιμησεις του ήταν συνδεδεμένες μέ τά λόγια του: τό χιούμορ του είναι άδιάφορο μέ τό περιβάλλον, άσταθείς προφυλάξεις προσποιητές, νευρολογική και όργανική έξέταση άρνητική.... Διάγνωση: σύνδρομο σχιζοφρένειας, στηριγμένη στή ψυχοπαθητική συμπεριφορά, στήν άσυναρτησία του, στις άσταθείς προσποιητές προφυλάξεις, στις παραισθήσεις του, στό ντελιρίο του, στους νεολογισμούς.

Τό άτυχο αυτό διαλέχτηκε γιά τό πρώτο πείραμα ηλεκτρικών σπασμών έφαρμοσμένων σέ άνθρωπο. Δυό μεγάλα ηλεκτρόδια τοποθετήθηκαν στις έξω

βρεγματικές χώρες κι άπεφάσισα ν' άρχισώ μέ ρεύμα χαμηλής έντασης, 80 volt για 0,2 δευτερόλεπτα. 'Απ' τή στιγμή πού τό ρεύμα πέρασε, ό άρρωστος άντέδρασε μέ τινάγματα κι οί μύς του σώματος του τεντώθηκαν μετά έπεσε στό κρεβάτι χωρίς νά χάσει τή συνείδηση. 'Απότομα άρχισε νά τραγουδά μ' όλες του τίσ δυνάμεις.

Στή διάρκεια του πειράματος, ήμασαν όλοι, σέ μιά κατάσταση μεγάλης έντασης και είχαμε όλοι τήν αίσθηση ότι παίρναμε κάποιο ρίσκο. Παρ' όλα αυτά ήταν όλοφάνερο ότι είχαμε χρησιμοποιήσει ρεύμα χαμηλής έντασης. Κάποιος πρότεινε νά παραχωρηθεί ένα μικρό διάλλειμα στόν άρρωστο για νά ξαναρχίσει τό πείραμα μεθαύριο. 'Αμέσως, ό άρρωστος πού παρακολουθούσε τή συζήτησή μας, φώναξε μέ μιά φωνή βαρεία και καθαρή: «μην ξαναρχίσετε είναι άποτρόπαιο».

'Ομολογώ ότι μιά προσέγγιση άρκετά σαφή σέ τέτοιες περιστάσεις, σέ τόσο άρκετά ένεργητικό και αυταρχικό, άπ' τή μεριά ενός άνθρώπου πού ή αίνιγματική γλώσσα του ήταν άρκετά δύσκολη νά γίνει κατανοητή, μέχρι τώρα, κλόνησε τή πεποίθησή μου νά συνεχίσω. 'Αλλά είναι άκριβώς ό φόβος ύποταγής σέ μιά δεισιδαιμονία. Τοποθετήσαμε ξανά τά ήλεκτρόδια αυτή τή φορά 110 V για 0,25.

'Ο Egas Moniz (1874-1955) πορτογάλλος νευρολόγος και νευροχειρουργός, εισήγαγε τό 1935 τή προμετωπιαία λοβοτομή στή ψυχιατρική. Τό 1949 πήρε τό Νόμπελ Φυσιολογίας και 'Ιατρικής.

Δέν νομίζω ότι ή έγχείρηση πού έφάρμοσα και πού τήν όνόμασα «προμετωπιαία λευκοτομή», μπορεί νά θεωρηθεί σάν μιά έμπνευση (...)

'Οπαδός των θεωριών του RAMON I ΚΑΓΙΑΛ και στηριζόμενος στην θεωρία των συνδέσεων στους νευρώνες, είχα στρέψει συχνά τήν προσοχή μου στην ρίζα τής φυσιολογικής αλλά και τής παθολογικής ψυχικής δραστηριότητας, καθώς και στην έξάρτηση τής τελευταίας από τήν λειτουργία των νευρώνων. Οί ώσεις περνούν από τους νευρώνες άκολουθώντας τά *ίνιδια* στις συνάψεις, δημιουργούνται αλλοιώσεις πού επενεργούν σέ πολλά άλλα κύτταρα.

'Ολες αυτές οί σκέψεις μου ήρθαν ένώ ρέμβαζα.

Στήν έγκεφαλική - ήμισφαιρειακή δραστηριότητα τής φυσιολογικής ψυχικής ζωής, προσέθεσα τίσ διαταραχές πού εμφανίζονταν στις περισσότερες ψυχώσεις και οί όποιες δέν μπορούσαν ακόμα νά έρμηνευτούν μ' ένα ανατομικοπα-

θολογικό τρόπο. Μέ είχε ιδιαίτερα εκπλήξει τό γεγονός ότι ή ψυχική ζωή όρισμένων τρελλών —είχα πιά συγκεκριμένα στό νοΰ μου τούς ιδεοψυχαναγκαστικούς άρρωστους και τούς μελαγχολικούς— περιορίζεται σ' ένα μικρό κύκλο ιδεών πού κυριαρχούν πάνω σ' όλες τίσ άλλες και οί όποιες επανέρχονται άσταμάτητα στόν άρρωστο έγκεφαλό τους. Προσπάθησα νά βρω μιά εξήγηση αυτού του γεγονότος.

Οί νευρικές ώσεις προέρχονται από παντού: από τίσ επιδράσεις του έξωτερικού κόσμου πάνω στις νευρικές άπολήξεις από τήν χημική αντίδραση πού λαμβάνει χώρα στόν νευρικό ιστό από τά πιά διαφορετικά έρεθίσματα, πού πολλά άπ' αυτά προέρχονται από τήν κυτταρική ζωή των συνολικών διεγκεφαλικών νευρώνων. Αυτά προκαλούν ρεύματα πού διατρέχουν μέ μεγάλη ταχύτητα τούς νευρικούς άξονες, και φτάνουν μέχρι τόν έγκεφαλο μέσα από τά περιφερειακά νεύρα και τό νευροσυμπαθητικό σύστημα, κατά μήκος των νευραξόνων πού συνδέουν τίσ περιοχές του έγκεφαλου. (...)

Ξεκινώντας άπ' αυτά τά ανατομικά γεγονότα, έφτασα στό συμπέρασμα ότι οί συνάψεις, πού βρίσκονται άνάμεσα και πάνω σέ δισεκατομμύρια κύτταρα, αποτελούν τό οργανικό θεμέλιο τής σκέψης.

'Η φυσιολογική ψυχική ζωή έξαρτάται από τήν καλή λειτουργία των συνάψεων, ένώ οί ψυχικές διαταραχές εμφανίζονται έπειτα από τήν κανονική λειτουργία των συνάψεων. (...)

'Ολες αυτές οί σκέψεις μ' όδήγησαν στό άκόλουθο συμπέρασμα: θά έπρεπε νά *επέμβουμε στή συναπτική λειτουργία* και νά αλλάξουμε τίσ διαδρομές των ώσεων έτσι ώστε νά μεταβληθούν οί αντίστοιχες ιδέες και νά ξεαναγκαστεί ή σκέψη νά άκολουθήσει διαφορετικά κανάλια.

Σπρωγμένος άπ' αυτούς τούς λόγους, και μετά από πλέον των δύο χρόνων σκέψης, άποφάσισα νά κόψω τούς νευράξονες πού συνδέουν τίσ ομάδες των νευρώνων. 'Οντας πεπεισμένος για τήν σπουδαιότητα των μετωπιαίων λοβών στην ψυχική ζωή, διάλεξα αυτήν τήν περιοχή για δοκιμή και άπ' ότι φαίνεται ήταν σωστό κάτι τέτοιο. Διαταράζοντας τίσ συνδέσεις πού ύπήρχαν και βάζοντας σέ κίνηση άλλες ομάδες συνάψεων και άξόνων, περίμενα νά καταφέρω νά μεταβάλω τίσ ψυχικές αντιδράσεις και έτσι, ν' ανακουφίσω τόν άρρωστο.

'Εχοντας σάν στόχο νά καταστρέψω έναν μεγάλο αριθμό συνδέσεων, διάλεξα νά θίξω τούς νευράξονες των κυττάρων των δύο μετωπιαίων λοβών.

Για τήν μέθοδο αυτής τής καταστροφής χρησιμοποιήθηκαν κατ' άρχην ένέσεις αλκοόλης μετά από έκτομές μέ τό

λευκοτόμο, μιάς μικρής συσκευής πού έπινοήθηκε από μās γι' αυτό τό λόγο. 'Εχοντας περιορισμένη κυκλοφορία πιά ή λευκή ούσια του έγκεφάλου, ή έγχείρηση δέν έπρεπε νά παρουσιάσει κανένα κίνδυνο αίμοραγίας. 'Ολα γίνονταν μέ τήν πολύ μεγάλη προσοχή και φροντίδα, έτσι ώστε νά προστατευθεί ή ζωή του άρρωστου.

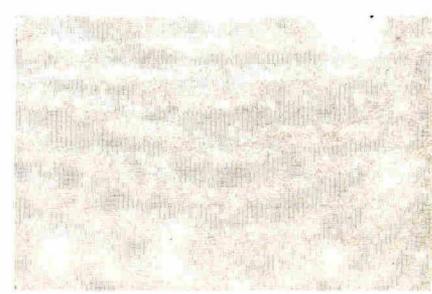
Παίρνω τό θάρρος τώρα, εάν μου τό επιτρέπετε, νά μεταφέρω έδώ ένα μικρό απόσπασμα του βιβλίου μου «'Εγχειρητικές άπόπειρες», πού άποτελεί μιά άποφασιστική στιγμή τής δουλειάς μου:

«Τήν προηγούμενη τής πρώτης μου προσπάθειας, όλες μου οί εύνότητες ανησυχίες, όλοι μου οί φόβοι σαρώθηκαν από τήν έλπίδα των ευνόικων αποτελεσμάτων.

«'Αν κατορθώναμε νά καταστείλουμε όρισμένα συμπλέγματα συμπτωμάτων ψυχικής φύσης καταστρέφοντας τίσ ομάδες σύνδεσης των κυττάρων, θά άποδεικνύαμε κατά τρόπο άδιαφιλονίκητο ότι οί ψυχικές λειτουργίες και οί έγκεφαλικές περιοχές πού αντίστοιχούν στην έπεξεργασία τους, βρίσκονται άρρηκτα δεμένες. Θά ήταν ένα μεγάλο βήμα προς τά μπρός πράγμα πού θά άποτελούσε ένα θεμελιώδες γεγονός στην μελέτη των ψυχικών λειτουργιών πάνω σέ μιά οργανική βάση.»

Κι αυτό τό απόσπασμα τελειώνει έτσι: «Είμαστε πεπεισμένοι ότι αυτά τά πειράματα θά προκαλέσουν συζητήσεις τόσο σέ ίατρικό ψυχιατρικό, ψυχολογικό, φιλοσοφικό, όσο και κοινωνικό και άλλο επίπεδο. Τίσ περιμένουμε. 'Ελπίζουμε όμως ότι ό διάλογος θά συνεισφέρει στην πρόοδο τής έπιστήμης και πάνω άπ' όλα θά συντρέχει τό συμφέρον των ψυχασθενών.»

'Ετσι ριχτήκαμε στή δουλειά, έγώ κι ό πολύτιμος συνεργάτης μου, καθ. ALMEIDA LIMA, στόν όποιο όφειλούμε ένα μεγάλο μέρος των πρωτοποριακών εργασιών. Οί πρώτες ένέσεις αλκοόλης πάνω στην λευκή ούσια των προμετωπιαίων λοβών έγιναν στις 12 Νοέμβρη του 1935, και ή πρώτη επέμβαση λευκοτομής στις 27 Δεκέμβρη του ίδιου χρόνου. Κατορθώσαμε νά επιτύχουμε θεραπείες και καλύτερες, χωρίς νά γνωρίζουμε από τήν άλλη, καμμία άποτυχία ίκανή νά μās πτοήσει.

ΨΥΧΟΦΑΡΜΑΚΑ

Μύθος και πραγματικότητα στή θεραπευτική τους χρήση

Σήμερα συμπληρώνονται σχεδόν τριάντα χρόνια από την εισαγωγή των φαινοθειαζιновых στην ψυχιατρική (Deniker 1952) που χρησιμοποιήθηκαν κυρίως για την θεραπεία των ψυχώσεων και ιδίως της σχιζοφρένειας. Επίσης πέρασαν είκοσι χρόνια από την επίσημη εισαγωγή των βενζοδιαζεπτινών στην Αμερικάνικη και στη συνέχεια στην παγκόσμια ψυχιατρική με την ανακάλυψη του Librium στην θεραπεία του άγχους και στη συνέχεια του γνωστού σε όλους μας Valium το οποίο θεωρείται πέντε φορές ισχυρότερο από το Librium και εισάγεται στην φαρμακευτική αγορά το 1963. Την ίδια περίπου εποχή εισάγονται και τα τρικυκλικά φάρμακα (Tofranil και άργότερα Anafranil) που θεωρούνται βασικά για την θεραπεία της κατάθλιψης μέχρι σήμερα.

Θά αξίζει να αναρωτηθεί κανείς ποιές είναι οι συνέπειες της εκτεταμένης χρήσης των ψυχοφαρμάκων σήμερα. Συγχρόνως δε να εκτιμήσει τα υπέρ και τα κατά της συμβολής τους στη θεραπεία των λεγομένων ψυχικών παθήσεων και αν μειώθηκαν τελικά ή αυξήθηκαν οι πάσχοντες από ψυχικές διαταραχές. Ακόμη θά μπορούσε να αναρωτηθεί κανείς τι σημαίνει αυτή η διακρήνη ότι η αποτελεσματικότητα τους είναι αναμφισβήτητη σαν θεραπευτικό μέσο, όταν έχουμε μια συνεχώς αυξανόμενη κατανάλωσή τους στην αγορά, με τη μορφή νέων συνεχώς σκευασμάτων που πλασάρονται με καινούργιο όνομα και ελαφρές διαφορές στο βασικό χημικό τους τύπο.

Όλες οι αναφορές μας πείθουν σήμερα ότι οι τρεις ομάδες που αναφέραμε δηλ. οι φαινοθειαζίνες, οι βενζοδιαζεπτινές και τα τρικυκλικά παραμένουν βασικά φάρμακα στη θεραπεία των ψυχικών νόσων μέχρι σήμερα.

Η συνεχής δε εμφάνιση καινούργιων προϊόντων με μικρή παραλλαγή στο βασικό χημικό τους τύπο και αποδεδειγμένη από διεθνείς συγκριτικές μελέτες παρόμοια δράση χωρίς πλεονεκτήματα μας προβληματίζει, γιατί αυξάνει συνεχώς το κόστος τους· κάθε καινούργιο προϊόν είναι αποδεδειγμένο

ότι κοστίζει πάντοτε ακριβότερα ασχέτως της πραγματικής του αξίας της πρώτης ύλης. Επίσης παρατηρούμε έτσι ένα συνεχές ανέβασμα του κόστους θεραπειών που γίνονται απλώς της μόδας για ένα διάστημα χωρίς να προσφέρουν ευνοϊκότερα αποτελέσματα.

Ένα άλλο ερώτημα που βάζει ή συνεχώς αυξανόμενη κατανάλωση των ψυχοφαρμάκων μετά την εκτεταμένη εφαρμογή τους σε όλο τον κόσμο είναι μήπως και αυξάνει ο αριθμός των ψυχικών παθήσεων διεθνώς.

Όμως όλα αυτά τα ερωτήματα έρχονται να φωτιστούν αν σκεφτούμε ότι η ιδιομορφία της ψυχοφαρμακολογίας σε σχέση με τις άλλες θεραπείες στην ψυχιατρική είναι ότι εξαρτάται απόλυτα από την Βιομηχανία.

Η ιδιομορφία αυτή σημαίνει ότι όλη ή έρευνα των ψυχοφαρμάκων διευθύνεται σήμερα από τις φαρμακευτικές εταιρείες και ότι όλες οι επιχορηγήσεις σε χρήματα και υλικό προς τα Πανεπιστήμια που κάνουν ανάλογες έρευνες γίνονται από τις ενδιαφερόμενες να πλασάρουν το προϊόν τους εταιρείες. Είναι γνωστό δε τό πως στην έρευνα άλλοιούνται το αποτέλεσμα και από τον τρόπο που σχεδιάζεται και από την ίδια την επιθυμία του ερευνητή.

Σε μία ανασκόπηση του περιοδικού Science (189) 1973: 1033 αναφέρεται ότι το 1/5 των έρευνών απεδείχθη πως είχαν συμπληρώσει αυθαίρετα τα αποτελέσματα των έρευνών τους για να εισπράξουν απλώς την άμοιβή τους από την φαρμακευτική εταιρεία που μάζευε ευνοϊκές έργασίες για το προϊόν της.

Έτσι η φαρμακευτική εταιρεία Hoffmann - La Roche ζόδανε 200.000.000 δολάρια σε 10 χρόνια για την διάδοση του Valium και συγχρόνως επιστράτευε πάνω από 200 επιστήμονες κάθε χρόνο για να γράφουν άρθρα για τις φαρμακευτικές του ιδιότητες.

Η ίδια εταιρεία το 90% των εισπράξεών της το έχει από την πώληση του Librium και του Valium μόνο και είναι μία από τις τρεις πρώτες φαρμακ. εταιρείες στο κόσμο!

Επίσης το 1973 στην Αγγλία κάθε 10η μέρα ύπνου ολόκληρου του πληθυσμού της χώρας γινόταν με την επήρεια ενός ύπνωτικού χαπιού και ή συχνότης αυτή συνεχώς αυξάνει, ενώ το 19% του γυναικείου πληθυσμού και το 9% του αντρικού πληθυσμού στην ίδια χώρα παίρνουν ήρεμιστικά χάπια με συνταγή κατά την διάρκεια όλου του χρόνου.

Μία άλλη μελέτη δείχνει ότι τα 2/3 των χορηγούμενων συνταγών ήρεμιστικών πάλι στην Αγγλία που είναι γνωστή για την υψηλής ποσότητας Ιατρική της περίθαλψη δινόταν χωρίς καμμία Ιατρική ένδειξη.

Η άνοδος της κατανάλωσης ψυχοφαρμάκων αυξήθηκε στην Αμερική κατά 290% από το 1962-1971 ενώ ή αντίστοιχη άνοδος κατανάλωσης οινόπνευματος ήταν μόλις 23% και ναρκωτικών 50%.

Ας έρθουμε τώρα και στο χώρο της ψυχιατρικής να δούμε τί ακριβώς συμβαίνει. Η ψυχοφαρμακολογία σαν άποψη θεραπευτικής αντιμετώπισης έχει σαν συνέπεια την ενίσχυση μιας ιδεολογίας που έντοπίζει την ψυχική νόσο στο κυτταρικό επίπεδο και μόνο ενώ ταυτόχρονα παραβλέπει ένα πλήθος άλλων παραγόντων, ψυχολογικών, κοινωνικών, ανθρώπινων σχέσεων, οικογενώνιας κλπ. οι οποίοι με την εύρεία διάδοση των ψυχοφαρμάκων συνεχώς υποβαθμίζονται και στον τομέα της έρευνας.

Η ψυχιατρική οριζόμενη σαν ή νοσολογία της ψυχής ή νοσολογία του ατόμου, του Υποκειμένου, του Προσώπου του συγκεκριμένου κάθε φορά, με την ψυχοφαρμακευτική προσέγγιση μετατρέπεται σε νοσολογία των συμπτωμάτων δηλ. ή προσωπικότητα αποσυντίθεται σε μία σειρά από συμπτώματα τα οποία εξαφανίζουμε με τα ψυχοφάρμακα χωρίς να αποκαθιστούμε βέβαια την προσωπικότητα. Φιλοδοξίες αποκατάστασης της προσωπικότητας στο σύνολό της σαν θεωρία θεραπείας σήμερα έχει μόνο ή μηχανάλυση.

Η διάδοση λοιπόν της ψυχοφαρμακολογίας από τη μία τείνει να απλοποιήσει την ανθρώπινη συμπεριφορά και από την άλλη γίνεται αιτία μιας άπρσωσης αντιμετώπισης των ανθρώπινων προβλημάτων, ένας ακόμη άλλοτριωτικός μηχανισμός της επίσημης ιδεολογίας. Ακόμη ή όπτική αυτή παραβλέπει τελείως την πρωτοβάθμια πρόληψη και όλη ή έρευνα γίνεται για την αντιμετώπιση μιας ήδη εκδηλωμένης νόσου.

Ο ψυχίατρος, ή ψυχιατρική και τα ψυχοφάρμακα κατάφεραν σήμερα να βάλουν στο ίδιο επίπεδο τις πιο βαρείες μορφές σχιζοφρένειας με το καθημερινό και κατά το μεγαλύτερο μέρος του φυσιολογικό άγχος της καθημερινής ζωής. Μοιράζουν και για τα δύο το ίδιο εύκολα φάρμακα βάζοντάς τα στο ίδιο τσουβάλι σαν παθολογικές μορφές της ψυχικής μας ζωής.

Με την πρόφαση ότι χρησιμοποιούνται στη θεραπεία ψυχικών παθήσεων τα ψυχοφάρμακα εισέβαλλαν κυριολεκτικά στην καθημερινή μας ζωή μ' ένα επιστημονικό μανδύα, ή λέξη άγχος έγινε δικαιολογία για την ανεξέλεγκτη χρήση τους και κανένας επίσημος προβληματισμός δεν υπάρχει σήμερα ούτε από την μεριά των ψυχιάτρων για τον ρόλο των ψυχοφαρμάκων στην ζωή του ανθρώπου.

Η νόσος κατάθλιψη έγινε όρος που κρύβεται κάτω από κάθε καθημερινό πρόβλημα, έγινε άρμοδιότης των άναρμοδίων, άλλωστε ή μία στις τρεις συνταγές Ιατρών άλλων ειδικοτήτων πλην της ψυχιατρικής περιέχει ψυχοφάρμακα.

Η Ιδεολογία ότι όλοι έχουμε ψυχικά προβλήματα μαζί με τη λήψη ψυχοφαρμάκων που αποτελούν άναπόσπαστο τμήμα

της έγινε αιτία μιας αλόγιστης χρήσης ουσιών που επηρεάζουν τον εγκέφαλο.

Η χημική καταστολή των ανθρώπινων προβλημάτων άρχισε ήδη χωρίς κανείς να το πάρει είδηση και όλα αυτά στο όνομα της τρέλλας, ή οποία από ξορκισμένη και αποδιοπεμπάιος τράγος έγινε ξυφονικά καθημερινή απειλή στη ζωή όλων μας. Στο όνομα της ψυχικής υγείας όλοι μπήκαμε κάτω από το ζυγό της ψυχιατρικής, ή ανθρώπινη συμπεριφορά από αντικείμενο μελέτης της ψυχολογίας με τις τόσες αντιφάσεις και αδυναμίες της έγινε σιγά-σιγά αντικείμενο της ψυχιατρικής που με όπλα της τη διδύκωση και τη θεραπεία παράδωσε κάθε έκτροπη από το «φρεσιολογικό» που έρχεται να όρίσει ή οικογένεια, το σχολείο, ή κοινωνία στην επήρεια των ψυχοφαρμάκων.

Δέν είναι ή πρώτη φορά που ή έπιστήμη, σαν μία άλλη μεσαιωνική αλχημεία ξορκίζοντας το κακό, προσφεύγει σε προκατασκευασμένες έπιστημονικές προτάσεις, προιδάζει την έρευνα ή μάλλον ή ίδια γίνεται υποχείριο μιας τάσης περισσότερο οικονομικής παρά έπιστημονικής ύφης, να μοιράσει ψυχική υγεία, να σκορπίσει χαρά αντί για θλίψη, να διώξει το άγχος. Τα μέσα που χρησιμοποιεί, τα ψυχοφάρμακα ένω μοιάζουν φτηνά σύγχρονας κοστίξουν άκριβιά στον σύγχρονο καταναλωτή γιατί άπαξ και μπλέξει μαζί τους γίνεται υποχείριο φαρμακευτικών ουσιών για μία ζωή γιατί κοινή και άνομολόγητη παρενέργεια όλων αυτών των ουσιών είναι ή σεματική και ψυχικός έθισμός τους. Είναι γνωστό ότι τα βαρβιτουρικά τα όποια χρησιμοποιούνταν στην Ίατρική από το 1903 για 16.τις ώλόκληρες έθωρούντο άριστα ήρεμιστικά και ύπνωτικά ένω σήμερα έξοστρακίσθηκαν από τις πολύ πιο άκριβές τους βενζοδιαζεπίνες που θεωρούνται λιγότερο έθιστικές, μιλώντας έτσι έμμέσως για το πρόβλημα του έθισμού και ύποτιμώνας το.

Έτσι φιάσαμε σήμερα να ύποτιμάμε το πρόβλημα του τόσου διαδεδομένου αλλά χωρίς έπίσημη σφραγίδα τοξικομανούς που του είναι άδύνατον να ήγασται ή να κοιμηθεί χωρίς να πάρει τα χαπάκια του. Και όχι μόνο ύποτιμάμε το πρόβλημα, αλλά στη θέση του προβάλλουμε τα λεγόμενα ναρκωτικά σαν τις μοναδικές επικίνδυνες ούσιες που προκαλούν έθισμό και όχι τα νομίμως κυκλοφορούντα ψυχοφάρμακα, των όποιων ή κατανάλωση αυξάνει κατακόρυφα και όδηγεί άφ' ένός στην έξάρτηση όλο και περισσότερων ανθρώπων από αυτά και άφ' έτέρου στον όλο και μεγαλύτερο τζίρο των φαρμακευτικών εταιρειών. Άλλωστε καμιά άνάλογη εταιρεία δέν μπορεί να σταθεί σήμερα στην αγορά άν δέν διαθέτει και μερικά ψυχοφάρμακα.

Είναι γνωστό ότι πολλά παγκόσμια συνέδρια γίνονται σήμερα άφρωμένα στο να ύμνολογήσουν ένα και μόνο φάρμακο, ένω τα έξοδα των συνέδρων και ιδίως των

όμιλητών - έρευνητών είναι πληρωμένα από την εταιρεία της όποιας το φάρμακο πλασσάρεται στην αγορά μετά από μία σειρά «έπιστημονικών» άνακοινώσεων με όνόματα έρευνητών διεθνούς κύρους. Αυτές οι άνακοινώσεις καθόλου δέν πείθουν πλέον σήμερα για το άδιάβλητο της έρευνας και για την πραγματική αξία του ψυχοφαρμάκου.

Όπως αναφέρει και ή Michel Foucault, ή άνθρωπότης πάντα ένειρενόταν φάρμακα που τρόπος του λέγειν παίρνουνε το μέρος των πνευμάτων και δίνουν άποτελέσματα έπιδή καταφέρνουν να έξουδετερώσουν την αιτία.

Οί ψυχοφαρμακολόγοι δέ σήμερα ύποκρίνονται πως τα βρήκαν ή τουλάχιστον μέσα στην άφελεία τους συμπεριφέρονται σαν να τα βρήκαν.

Και ή δυστυχής σημερινός άνθρωπος μή έχοντας άλλο τρόπο να φροντίσει το σώμα του πάφει εύκολα θύμα αυτής της ιδεολογίας. Οί συνθήκες της ζωής του στίς σύγχρονες πόλεις δέν του επιτρέπουν πιά ούτε να βαδίσει, ούτε να άναπνεύσει καθαρό άέρα έτσι που να μπορεί να ζήσει σε ίσοροπία με το σώμα του. Η μόδα των βιταμινών παλιότερα και σήμερα των ψυχοφαρμάκων έρχεται να δώσει ένα ύποκατάστατο φροντίδας στο κουρασμένο κορμί του, να το άπαλλάξει από το άγχος, να το ξεκουράσει, σ' ένα χώρο περιορισμένο, σ' ένα περιβάλλον μολυσμένο, να του δώσει την έλπίδα μιας υγείας που όλο και πιο πολύ στερείται στίς άπάνθρωπες συνθήκες των μοντέρνων πόλιων.

Έτσι με την εύρεια διάδοσή τους τα ψυχοφάρμακα όδηγηση την κοινωνία να μόν μπορεί να ξεχωρίσει τη διαίτα από την φαρμακοποιία της. Άλλωστε ή ιστορία των διαδοχικών σημασιών της λέξης χάπι είναι χαρακτηριστική. Παλιότερα ή λέξη συνώνυμη με το καταπότιον, σημαίνει το φάρμακο που καταπίνει κανείς υπό μορφή στερεάς στρογγυλής μάζας για οιαδήποτε πάθηση. Στη συνέχεια με τη λέξη χάπι έννοούσαμε ή αντίσκληπτικό χάπι που μαζί με την λεγόμενη σεξουαλική επανάσταση ήρθε να τονίσει τη σημασία της κοινωνικής του λειτουργίας.

Σήμερα ή έκφραση «παίρνω χάπια» ή «αυτός είναι χαπάκιας» έχει μία και μοναδική σημασία ότι κάποιος καταπίνει ψυχοφάρμακα και μόνο, και μάλιστα ότι έχει έπίδοση σε ύψηλές δόσεις από αυτά.

Ο κόσμος σήμερα ξέρει τα ψυχοφάρμακα με το όνομά τους και τα ζητά μόνος του από τους γιατρούς και τους φαρμακοποιούς. Το τυπικό μιας συνταγής δέν σταματά με τίποτα την πλημμύρα μιας συνεχώς αυξανόμενης ζήτησης στο όνομα όχι πιά μιας διαταραγμένης ψυχικής υγείας αλλά μιας χαμένης εύτυχίας.

Σήμερα φτάσαμε πιά στο θρίαμβο μιας χημείας του εγκέφαλου που στο όνομα ενός άόριστου χαπιού της εύτυχίας δίνει με

άφθονία μία σειρά από χημικές ούσιες που επηρεάζουν έντως τον εγκέφαλο αλλά με άμφισβητούμενο τρόπο και με άκόμα πιο πολύ άμφισβητούμενα άποτελέσματα στο χώρο της θεραπείας έκτός από λίγες συκεκριμένες περιπτώσεις.

Όσο για εύτυχία να μή γίνεται λόγος, το ψυχοφάρμακο χάρις στο βιομηχανικό μάρκετιγκ κατέκτησε μία θέση στη ζωή μας από τό τίποτα. Έγινε ή πανάκεια κάθε προβλήματος για μία παρενέργεια που προκαλεί, που είναι κοινή σε όλα τα ψυχοφάρμακα, την ύπνηλεια. Δέν είναι τυχαίο που ή άνθρωπότητα διαλέγει τον ύπνο σήμερα σά λύση στα προβλήματά της δηλαδή την αυτοκτονία, γιατί ύπνος συμβολικά σημαίνει και θάνατος.

Θάλεγε κανείς ότι βρισκόμαστε σήμερα μπροστά στη μεγαλύτερη χημική λοβεκτομή του ανθρώπινου εγκέφαλου σ' όλη την ιστορία του ανθρώπινου γένους.

Όστόσο αυτή ή αλχημεία του ανθρώπινου εγκέφαλου δέν θα πρέπει να μας κάνει να ξεχνάμε ότι άν και κάθε κοινωνία είχε τα μαγικά φίλτρα και τα μαντζούνια της, ή μαγική σκέψη δέν είναι μόνο προνόμιο της Μεσαιώνα αλλά φτάνει μέχρι τις μέρες μας με τη μορφή μαγικών ουσιών που ξορκίζουν την τρέλλα άφου πρώτα την άνακαλύψουν στα άδουτα κάθε ψυχής.

Όμως ή έρευνα για το ύποκείμενο για να είναι γόνιμη και θετική για τον άνθρωπο θα πρέπει να έχει για πρώτο αίτημά της την ανεξαρτησία της από την Βιομηχανία και τους νόμους του μέγιστου κέρδους. Μόνον έτσι θα μπορεί να βαδίσει ανεξάρτητη προς πραγματικά έπιστημονικά έπιτεύγματα.

Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΤΙΚΕΤΑΣ

«Στήν Ιστορία του ανθρώπου, σ' όλες τις μορφές κοινωνικής οργάνωσης από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, δεν έλειψαν ποτέ οι τρόποι και οι μέθοδοι με τους οποίους οι «διαφορετικοί» υποβάλλονταν εξακολουθητικά σε μία διαδικασία εξουδετέρωσης, που αρχίζει από τον πιο «άθωο» εξευτελισμό μέχρι τον αποκλεισμό τους από τους χώρους της κοινωνικής ζωής»

ΚΙΝΗΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΨΥΧΑΣΘΕΝΩΝ

Σάν αποκλίνουσα συμπεριφορά δεν θεωρείται μόνον κάθε συμπεριφορά που απλά αποκλίνει από τους παραδεκτούς κανόνες και τις αξίες του κοινωνικού σώματος, αλλά κυρίως εκείνη ή συμπεριφορά που είναι αποτέλεσμα άλλης ενέργειας ανάμεσα στο φορέα της συμπεριφοράς και σε όσους τη προσδιορίζουν και τη χαρακτηρίζουν σαν «αποκλίνουσα». Η εξήγηση και η έρμηνεία μιας τέτοιας συμπεριφοράς δεν αξιολογείται με κανένα «άντικειμενικό» Ιατρικό μοντέλο ή πρότυπο της ψυχιατρικής δικονομίας αλλά βασίζεται σε κοινωνικά, ψυχολογικά, νομικά και ηθικά κριτήρια ενσωματωμένα στο μυστικοποιημένο προσώπειο της Ιατρικής διάγνωσης. Η αποτελεσματικότητα της ψυχιατρικής μεθοδολογίας και τακτικής, απλοποιημένη και απλοποιημένη στον αναγκαίο για εύκολη και μαζική κατανάλωση βαθμό, εμπεριέχεται στην ίδια την αντίφαση του αντικειμένου της και στον αντιθετικό χαρακτήρα των μέσων και των κριτηρίων που συναπαρτίζουν την «θεραπεία» και τη «προσαρμογή».

Κριτήρια και μέσα που δεν είναι διαφορετικά από τις πανάρχαιες θεσμικές αξίες του κοινωνικού συστήματος και την ανάγκη της διατήρησης των δομών πάνω στις τεχνικές των ηθικών και ηθικολογικών κρίσεων. Κριτήρια και μέσα που θα χρησιμοποιήσει ή ψυχιατρική ενάντια στην «επάρρητη ρήση»: «κανείς δεν υποδέεται τον αποκλίνοντα προτού τον χαρακτηρίσουν έτσι οι άλλοι, ή ο ίδιος ο έαυτός του».

Όταν μιλάμε για τη διαδικασία της δημιουργίας του αποκλίνοντα, μιλάμε για μία διαδικασία: άναρτησεως πάνω του του κατάλληλου διακριτικού χαρακτηριστικού, άναγνωρίσεώς του, προσδιορισμού του, περιγραφής του, διαχωρισμού του από

τους κανονικούς και δημιουργίας σ' αυτόν της συνειδησης της κατάστασης πλέον του διαφορετικού. Μ' άλλα λόγια, πρόκειται για ένα τρόπο υποκίνησης, υποβολής, έμφασης, επίκλησης και τελικά επιβολής άκριβώς εκείνων των χαρακτηριστικών για τα οποία του αποδίδεται ή μορφή, ένα τρόπο που θα εγκαθιδρύσει αυτό «τό είδος της γενικής συμφωνίας» (SZAZZ) που και θα είναι αποδεκτό από τη κοινή λογική και που θα μπορεί πλέον να πλασσοφεται σαν κοινή λογική. Ακόμη περισσότερο εμφαντική του γεγονότος της αλληλεξάρτησης της επιστημονικής - ψυχιατρικής ταξινόμησης με τις άμεσες ανάγκες της κοινής γνώμης είναι η εκπληκτική δήλωση - όρισμός του Becker: «αποκλίνουσα συμπεριφορά είναι εκείνη ή συμπεριφορά που πάνω της επικολλάται ή ετικέτα «αποκλίνουσα». Άλλωστε, ο ούσιαστικός και βαθύτερος πυρήνας της θεωρίας της ετικέτας βρίσκεται στην επιβολή του αποκλεισμού περισσότερο, παρά στη διαδικασία του άπλου στιγματισμού όπου ξεκαθαρίζεται και αποσαφηνίζεται μία για πάντα: ότι η υποτιθέμενη - και φυσικά, νομικά προβλεπόμενη - μεταχείριση του υποκείμενου έχει λιγότερο κοινωνικο-ψυχοθεραπευτικό χαρακτήρα που εμπεριέχει σε μεγάλο βαθμό τη ποινική ρήτρα του άδικηματος, της παρέκκλισης. Κι αυτό το τελευταίο είναι που αποτελεί την άδιαμφισβήτητητα τραγική, καθημερινή, πραγματικότητα για τους κάθε λογής εγκλειστούς των ψυχιατρείων, των άσυλων αλλά και των φυλακών.

Από την τελετουργική εκείνη στιγμή, που θα φέρσει το ζουρλομανδύα - επίσημο ένδυμα της σφραγισμένης άναγνώρισης, το υποκείμενο παύει να ύφισταται, ως προς ένα, τουλάχιστον, μέρος - τμήμα της προσωπικότητάς του. Είναι σαν ν' αυτοκτονεί τό τμήμα εκείνο του έαυτού του που μπορεί (ή που δεν μπόρεσε) να συμμορφωθεί με τις κοινωνικές και ηθικές επιταγές κι απομένει τό άλλο, τό «καλό», - μόν για τη κοινωνία - αλλά και ταυτόχρονα εκείνο που θα θεωρεί και θα αποδίδει στον έαυτό του τον «εγκληματικό» χαρακτήρισμό. Έτσι δεν ξενίζει καθόλου, - από τους πολλούς θεωρείται σαν άπλο επακόλουθο - ή βαθμιαία πλέον ταύτιση -ό ψυχιατρικός λόγος έχει άμετάκλητα ταξινόμοποιήσει- και ή κατά σύστημα μεταβολή των προσωπικών αξιών μέσα από τό νέο πρότυπο και μέχρι της τελικής παραδοχής, άποδοχής - ύποταγής του. Κι όσο για τά πλοκάμια της έξουσίας και την αλάνια άντιστροφή της ένοχης, ή άντανάκλαση της κοινωνικής ώμότητας και κτηνωδίας μέσα από την άποκάλυψη του πλέγματος των σχέσεων έξουσίας και ήθικης, παραμένει μία μελλοντική (!) δυνατότητα για τις ένορασιακές άμφιβολίες της πίστης, καθώς ή κοινωνία εξακολουθεί να δείχνεται «προφητική» και να προδιαγράφει «έκ των έσω» τη δοσμένη εξέλιξη του «προσάρμο-

στου» και ή πολιτεία έμφανίζεται άκμαία ν' άποφασίζει, να διατάσσει και να εκτελεί.

Είναι κοινό μυστικό πώς οι ίδιες οι «προσαρμοστικές» διατάξεις του ποινικού κώδικα έχουν πρό πολλού καταστήσει τό τελευταίο, άπροσάρμοστο και άποκλίνοντα, αλλά φυσικά, «τό ζήτημα» «είναι ποιος είναι τ' άφεντικό», κι έμεις δεν κάνουμε ούτε καν εύτυχες σκέψεις για τό πώς θα μπορούσαμε να κλεισουμε μέσα αυτό τό «τερλό». Οι αίθουσες των δικαστηρίων είναι γυμνές συνταρακτικές άποκαλύψεις για τό πώς ο Κώδικας και τό Κωδικολόγ παραβαίνουν καθημερινά τις βασικές άρχές του Ποινικού Δικαίου αλλά και αυτές του Συναγματος και συνηγορούν - «συναποφασίζουν» για τό αποτέλεσμα του στιγματισμού και της έτικετοποίησης. Η επανένταξη στο «φυσιολογικό» περιβάλλον και ή άποδοχή από τό κόσμο των κανονικών, ακολουθούν από πολύ μακριά την έξάρτηση από τον ψυχιατροδικαστή και τη μακροχρόνια παραμονή - εγκλεισμό σ' ένα ίδρυμα, κι άκόμα αυτή την εγκατάλειψη μέσα σ' αυτό. Η έκθεση γιατρών για τό Διανή είναι ιδιαίτερα τραγική στά όσα καταμαρτυρεί για τους χρόνιους ίδρυματοποιημένους στο άσυλο.

Όσο κι αν φαίνομαστε άδύναμοι να προτείνουμε για όποιαδήποτε άλλαγή του θεσμού - ψυχιατρείο, σήμερα τουλάχιστο, ή πρώτη φάση φαίνεται πώς περνάει από μία τροποποίηση της μεταχείρισης των υποκειμένων, τόσο μέσα από τη σχετική νομοθεσία όσο και από τη γενικότερη στάση των ψυχιάτρων.

Σίγουρα θα συμφωνήσουμε ότι τά δραματιζόμενα στη «φωλιά του κούκου», τράβηξαν τελευταία τη προσοχή εκτός από τό Στεφανή και τό Αιγινήτιο όμήγυρι και τη προσοχή πολλών άλλων πουλιών. Κι όσο για τά μολοιάσματα της κοινωνικής ψυχιατρικής των μανδρινιών του Στεφανίου άγροκτηματος, μάς άπασχολούν άλλου. Άλλά ή σημασία του διάμεσου ρόλου του ψυχιάτρου -για μάς παραμένει κεφαλαϊώδους σημασίας αντίθετα με πολλούς έχχωρητές ψυχιατρικών λιπασμάτων παρηγορίας στους κούκους του έμπειρικού σκεπτικισμού- τόσο κατά τη σφραγισμένη όσο και την έκτέλεση της «ποινης» και ή καθολική και νόμιμη επικύρωσή του, δεν μπορεί να περάσει άπαρατήρητη. Αυτό που ενδύ ο νόμος άναγνωρίζει κι άναθέτει την εϋθνή - και παραγνωρίζεται από πολλούς - δεν είναι σε τελική άνάλυση τόσο ο εγκλεισμός όσο ο άπεγκλεισμός και ή διαδικασία επανένταξης στη κανονικότητα που τον συνοδεύει. Η Ιατρική και κοινωνική και πολιτική χρήση της έξουσίας που παρέχεται στους ψυχιάτρους ή άσκεΐται από αυτούς είναι άμεσα συνδεδεμένη τόσο με την ιδεολογία της ψυχιατρικής σαν επιστήμης όσο και με τό πιστεύω του ψυχιάτρου.

Πιστεύουμε πώς ή άμφισβήτηση και ή κριτική στο χώρο της «ψυχικής υγείας»

πρέπει να εξαντληθεί στα έσχατα όρια, στην ιδεολογία και το ρόλο εκείνων που μετατρέπουν και συγκαλύπτουν τη κοινωνικοπολιτική αίτια σε προσωπικό «άλλοθιμα» και υποβάλλουν τα επαγγελματικά συμφέροντα με κάθε είδους αθαιρεσίες και αίσχη, από τις προκλητικές τιμές των 50' λεπτών της ώρας, τις εξευτελιστικές διαγνώσεις της φαρμακεξάρτησης μέχρι τις υπογραφές για τις απάνθρωπες μεταγωγές κήι τους εγκλεισμούς στα ιδρύματα.

Η αναφορά σε δύο έρευνες παρακάτω – από τις πολλές του είδους – παρουσιάζουν ανάγλυφα τις επιπτώσεις της θεωρίας της ετικέτας ανάμεσα στους «δημιουργούς» της. Είναι πραγματικά αξιοσημείωτες οι επιδόσεις των «ειδικών» στο να διαψεύδουν τους εαυτούς τους. Άλλωστε και ο πολύς νευρολόγος Στεφανής, ομολόγησε το αίσχος και τη κοροϊδία των νευρολόγων που ασκούν το επάγγελμα του ψυχιάτρου, ώστε ζητάει το διαχωρισμό των ειδικοτήτων και την δημιουργία ολοκληρωμένων μεταπτυχιακών στη Ψυχιατρική.

Τέλος, θά πρέπει να σημειώσουμε πώς το πρόβλημα δεν ανάγεται στην επισήμανση του λάθους, του σφάλματος ή έστω της πλάνης. Αυτά υπάρχουν και φωνάζουν από μόνα τους. Αυτό που ενδιαφέρει είναι η αποκάλυψη γι' άλλη μιά φορά του δεσμού της πλάνης με την επιστημονική υποκρισία, του δεσμού του επαγγελματικού συμφέροντος με τη κοινωνική αδιαφορία και άσυδοσία.

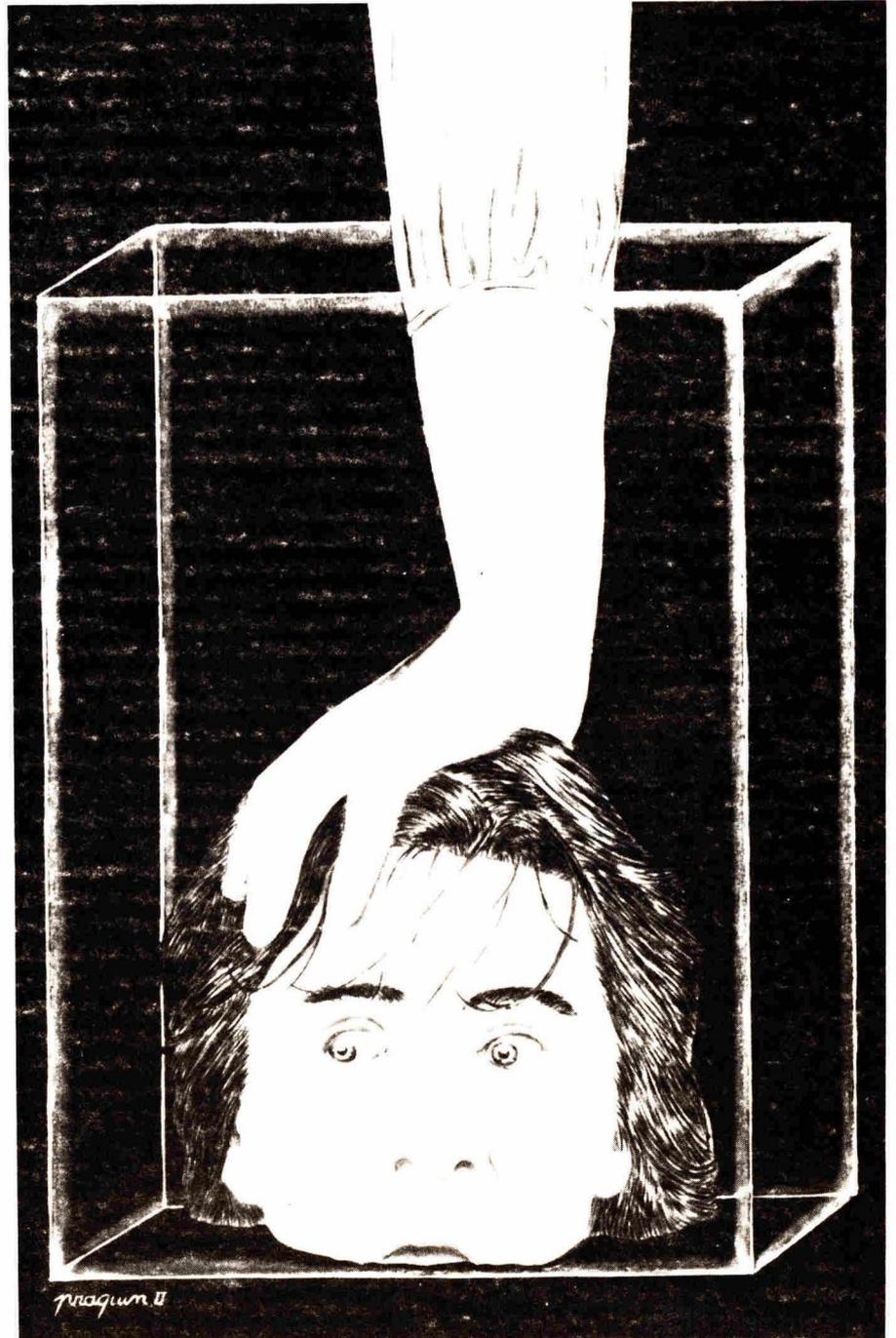
Η πρώτη έρευνα έγινε σε 4 ομάδες ψυχιάτρων. Συνολικά 100 ψυχιάτροι, 25 σε κάθε ομάδα, εκλήθησαν να μελετήσουν και δώσουν τις διαγνώσεις τους για μία περίπτωση όπως τους παρουσιάστηκε σε μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις. Στην α' ομάδα των 25 γιατρών, δεν δόθηκε καμμία πρόσθετη πληροφορία. Στη β' ομάδα των 25 γιατρών, δεν δόθηκε καμμία πρόσθετη πληροφορία. Στη γ' ομάδα των επόμενων 25, απλά ειπώθηκε ο εξεταζόμενος είναι υγιής, και στη δ' ομάδα δόθηκε η πληροφορία, ότι σκοπός της συνέντευξης είναι η επιλογή επιστημόνων, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν σε μία έρευνα. Τέλος οι 25 ψυχιάτροι της τέταρτης ομάδας – και ουσιαστικό αντικείμενο του πειράματος – ειπώθηκε ότι η μαγνητοφωνημένη συνέντευξη ανήκε σε ψυχασθενή. Τα αποτελέσματα της έρευνας φαίνεται να δικαιολογούν απόλυτα το βασικό συμπέρασμα της «θεωρίας της ετικέτας». Η επικόληση της ετικέτας «ασθενής» ή «υγιής» επηρέασε κι αυτούς τους «ειδικούς». Στις τρεις πρώτες ομάδες οι περισσότεροι γιατροί χαρακτήρισαν τον εξεταζόμενο στις συνεντεύξεις σαν υγιή, ενώ και οι 25 της δ' ομάδας τον χαρακτήρισαν σαν ασθενή.

Στη δεύτερη έρευνα «προσλήφθηκαν» δ-κτώ υγιή άτομα, που παρακολούθησαν ώρι-σμένα μαθήματα «συμπεριφορής». Κατόπιν,

άκολουθώντας πιστά τις οδηγίες των ειδικών, προσποήθηκαν συμπτώματα άσθενείας ψυχωτικού άτόμου προκειμένου να πετύχουν την εισαγωγή τους σε διάφορα κρατικά ψυχιατρεία. Άφου οι ψευτο-ασθενείς πέτυχαν την εισαγωγή τους, έπαψαν να προσποιούνται. Άντίθετα, άρχισαν να προσπαθούν ν' αποδείξουν ότι είναι υγιείς και ζητούσαν επίμονα εξιτήριο. Μάταια όμως. Άφου είχε πλέον επικοληθεί πάνω τους ή

ετικέτα «ψυχωτικός», ήταν πολύ δύσκολο – σχεδόν αδύνατο – να πείσουν τους γιατρούς για την αλήθεια της διάγνωσης τους. Τελικά, οι δέκτώ πειραματισθέντες νοσηλεύτηκαν σε 12!! συνολικά ψυχιατρεία, ή δέ νοσηλεία τους κυμάνθηκε από 7 μέχρι 52 ημέρες....

«Τό ζήτημα είναι ποιός είναι τό αφεντικό», έτσι δέν είναι Χάμπυ Ντάμπυ;

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΙΤΑΛΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ 1960 - 1980

ΑΝΤΙΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ

Δοκιμάζοντας μία παρουσίαση της εναλλακτικής εξέλιξης της ιταλικής ψυχιατρικής στη διάρκεια των 20 τελευταίων χρόνων, ήταν από την αρχή σίγουρο ότι αυτή, ακριβώς λόγω στενότητας χώρου στα πλαίσια ενός περιοδικού, θα είναι όπωσδήποτε έλλειπής και περιορισμένη. Παρ' όλα αυτά, επειδή έχει τη δυνατότητα να λειτουργήσει, πέρα από ένα επίπεδο πληροφόρησης, σαν κάποιο έρέθισμα PRAXIS, στοιχείο απαραίτητο μιάς ριζικής αλλαγής κα. μετουσίωσης της ελληνικής ψυχιατρικής πραγματικότητας, έχει ουσιαστική σημασία να επιχειρηθεί μία κατ' αρχήν προσέγγισή της. Η παρουσίαση θα ξετυλιχτεί σε δύο συνέχειες. Σ' αυτό το τεύχος θ' άρκεστεί στη σκιαγράφηση των συγκεκριμένων εμπειριών της πρακτικής του μετασχηματισμού των ψυχιατρικών νοσοκομείων. Στο επόμενο, θ' ακολουθήσει κάποια θεωρητική επεξεργασία, εμπλουτισμένη με τελευταία κείμενα ιταλών ψυχιάτρων.

Μέρος Α': οί εμπειρίες

ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Όπωσδήποτε η ψυχιατρική περίθαλψη στην Ίταλία, στη περίοδο πριν άρχισει να εμφανίζεται ή αντι-ιδρυματική κίνηση της δεκαετίας 60-70, ήταν αρκετά καθυστερημένη σε σχέση με τη Γαλλία ή την Άγγλία, ίδια όμως και αντίστοιχη με τη κατάσταση πολλών άλλων χωρών, όπως συμβαίνει για παράδειγμα στην Ελλάδα ακόμα μέχρι σήμερα. Πρόκειται για τό άσυλιακό μοντέλο ψυχιατρικής περίθαλψης στην όργάνωση της ψυχικής υγείας, κεντρικότητα του ψυχιατρικού ιδρύματος-άσυλου, τόπος κοινωνικού αποκλεισμού και θεραπευτικής εξόντωσης, κραυγαλέες συνθήκες ζωής μέσα στο ψυχιατρείο, όργανική και θετικιστική ψυχιατρική.

Τά δημόσια ψυχιατρικά νοσοκομεία ίποτελούσαν τό μεγαλύτερο μέρος του ιταλικού ψυχιατρικού έποικοδομήματος, 70 στον αριθμό με διαθέσιμα κρεβάτια γύρω στις 80.000, και υπάγονταν στις έπαρχίες (υπάρχουν 98 έπαρχίες στην Ίταλία). Όσες έπαρχίες δέν διέθεταν ψ.ν. στη περιοχή τους, έστελναν τους άρρώστους στις έπαρχίες που διέθεταν ψ.ν. αναλαμβάνοντας την οικονομική τους κάλυψη, με τό να πληρώνουν τίς έν λόγω έπαρχίες. Στο παρελθόν τά ασφαλιστικά ταμεία δέν κάλυπταν τους ψυχιατρίζομενους αλλά άντιίθετα ή έπαρχιακή διοίκηση έδινε ένα συνολικό ποσό στο ψ.ν. Στη συνέχεια, τά ταμεία πλήρωναν στη διοίκηση κάθε φορά που υπήρχε κάποια νοσηλεία. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, ή διοίκηση να μήν έχει κανένα

συμφέρον να προωθεί την έξοδο των άρρώστων από τό νοσοκομείο. Γι' αυτό τό λόγο όρισμένες έπαρχίες έφάρμοσαν τοπικούς νόμους, σύμφωνα με τους οποίους οί τοπικές διοικήσεις και τά νοσοκομεία να πληρώνονται λιγώτερο ανάλογα με τό χρόνο παραμονής του άρρώστου στο νοσοκομείο και περισσότερα έφ' όσον προωθοΰσαν την έξοδό του. Πριν τό 1969 ή εισαγωγή κάποιου στο ίδρυμα γίνονταν μ' ένα ιατρικό πιστοποιητικό βεβαιώνοντας την επικινδυνότητα του ύποψηφίου ψυχιατρίζομενου, επικυρωμένο από τό δήμαρχο και την άστυνομία. Από κεί και πέρα, τό ψυχιατρείο ήταν ύποχρεωμένο να τον αναλάβει ύπ' ευθύνη του. Μετά τό 69, δίπλα στη παραπάνω διαδικασία εισαγωγής, καθιερώθηκε κα. ή δυνατότητα του ίδιου του άμεσα ένδια-

φερομένου να επιλέγει την είσοδό του ή όχι. 'Ακόμα, ήταν δυνατό, με παρέμβαση του διευθυντή του νοσοκομείου, να δσον γίνονταν αποδεκτή από το δικαστήριο, να μετατραπεί ή άκουσία εισαγωγή σε έκουσία.

Ένας νόμος του 1968, ο νόμος MARIO-PI, καθιέρωνε την μάζιμου αναλογία γιατρών άρρώστων, 15 ψυχίατροι για 625 άρρώστους σ' ένα νοσοκομείο. Για τα μεγάλα νοσοκομεία ή εφαρμογή του νόμου έγινε έφικτή με τό να διαμοιρασθούν σε 2-3 «υποκαταστήματα», μ' αποτέλεσμα να υπάρχουν 2-3 διευθυντές εντός των τειχών του ίδιου νοσοκομείου. 'Ο διευθυντής του νοσοκομείου είναι γιατρός (στην Έλλάδα αντίστοιχο έπικρα. έι τό καθιστώσ του διοικητικού και του έπιστημονικού διευθυντή). Διορίζεται από την έπαρχιακή διοίκηση, ή όποια σε πολλές περιπτώσεις προκειται για τη γνωστή «κόκκινη διοίκηση». Μέσα στο νοσοκομείο ή έιερμαρία του προσωπικού είναι ή ίδια μ' αυτήν του γενικού νοσοκομείου. Στη κορυφή ο διευθυντής με δύο αρχιάτροι, παρακάτω 4 έπιμελητές και πίο κάτω 8 βοηθοί. 'Ο νόμος προβλέπει μιά θέση ψυχολόγου για όλόκληρο τό νοσοκομείο κι ακόμα όρισμένες ειδικές θέσεις (όρθοφωνικής, κινησιοθεραπείας, παιδαγωγού κ.ά.). Για τούς νοσοκόμους, σύμφωνα με τόν ίδιο νόμο, είναι ένας νοσοκόμος για δύο άρρώστους. Δέν υπάρχει έθνικό δίπλωμα νοσοκόμου, αντίθετα υπάρχει τό δίπλωμα του νοσοκομείου, μετα από δύο χρόνια παρακολούθησης σχετικών σεμινάριων εντός του νοσοκομείου. Στη συνέχεια θά εμφανιστεί μιά νέα μορφή νοσοκόμου, του κοινωνικο-υγειονομικού νοσοκόμου με δυνατότητες παρέμβασης σε ίατρικο-χειρουργικά προβλήματα υγείας καθώς και σε ψυχιατρικά.

Μιά όρισμένη στιγμή υιοθετήθηκε από μερικές έπαρχίες μιά πολιτική αποκέντρωσης της ψυχιατρικής όργάνωσης τομακής κατεύθυνσης (ψυχιατρική του τομέα). 'Υποδιαίρεση του ψυχιατρείου σε ψυχιατρικούς τομείς, αντίστοιχους σε γεωγραφικούς τομείς της ίδιας έπαρχίας. Στο κάθε τομέα νοσηλεύονται τ' άτομα του αντίστοιχου γεωγραφικού τομέα. Παράλληλα έγκαινιάζεται ή λειτουργία έξωνοσοκομειακών δομών ψυχιατρικής περίθαλψης (κέντρα ψυχικής υγιεινής, προστατευόμενα εργαστήρια, σπιτία οικογένειες). 'Ενοείται, οι έξωτερικές υπηρεσίες βρίσκονται σε άμεση σύνδεση με τό ψυχιατρείο. 'Ακόμα αναπτύχθηκαν οι κοινωνικο-υγειονομικές μονάδες, παίζοντας ένα σημαντικό ρόλο στον άγώνα για την αποιδρυματοποίηση, για να θεσμοποιηθούν πλήρως στη συνέχεια και να έξαρτηθούν άμεσα από τη κοινωνική και τοπική διοίκηση, οι έκλογές

τους γίνονταν ταυτόχρονα με τις τοπικές κοινοτικές έκλογες. 'Ο τομέας θεωρείται σαν άπολιτικός γεωγραφικός χώρος, μιά νέα ψυχιατρική όργάνωση όπου ή περίθαλψη πραγματώνεται πάλι με την κεντρικότητα του ψυχιατρείου σύν, αυτή τη φορά, τις έξωτερικές υπηρεσίες του, μοντέλλο που δέν άρνείται τη ψυχιατρική πραγματικότητα, έπιχειρεί τη βελτίωσή της αλλά και τη διατήρησή της.

Τόν ίδιο καιρό (δεκαετία 60) έμφανίζεται τό κίνημα για την αποιδρυματοποίηση και τό κλείσιμο των ψυχιατρείων. 'Η κριτική του κλονίζει τη παραδοσιακή ψυχιατρική, άμφισβητεί τη θεραπευτική της αξία, άποκαλύπτει τη μάσκα του έπιστημονικού της προσωπείου, τόν πολιτικό της ρόλο και τη ψεύτικη ουδευρότητά της. Μέσα στη πολιτική και πολιτιστική έκρηξη του ίταλικού δεκάχρονου Μάη του 68 δημιουργούνται οι ανάγκες για μιά νέα τύπου θεώρηση και αντιμετώπιση της προσωπικής υγείας. 'Η ψυχασθένεια δέν θεωρείται πιά άτομικό, όργανικό, άπομονωμένο και άπομονωτικό σύμπτωμα. Οι ρίζες της άναγονται στη προσωπική και κοινωνική ίστορία και ή λύση της στο χώρο που γεννιέται, με μιά έναλλακτική παρέμβαση, στη συνοικία, στο χωριό, στο εργοστάσιο, στο σχολείο, στην οικογένεια. 'Όμως ο άγώνας για τό κλείσιμο των ψυχιατρείων δέν έπιχειρήθηκε μόνο με την έξωτερική επέμβαση. Οι έμπειρίες που ξεκίνησαν, άλλες είχαν σαν κέντρο τους τη δουλειά μέσα στο ψυχιατρείο, κι άλλες την έξω απ' αυτό, και φυσικά με τις συνδέσεις και τις συγκρούσεις του έξω και του μέσα. 'Ο άγώνας γίνονταν και στα δύο έπίπεδα, τό ψυχιατρικό και τό κοινωνικό.

'Όμως ή εξέλιξη της πολιτικής κατάστασης στην 'Ιταλία, ή οικονομική κρίση, ή παραίτηση των εργατικών και πολιτικών όργανώσεων από τά αίτήματα γύρω από την αίτια, ή εμφάνιση διαφορετικών αντίθετικών τάσεων μέσα στο ίδιο τό κίνημα για την απο-ιδρυματοποίηση, όσον άφορά την έναλλακτική λύση των ψυχιατρικών προβλημάτων στο κοινωνικό χώρο πιά, θά όδηγήσουν στην όμαλοποίηση των έμπειριών και συνολικά αυτού του ίδιου του κινήματος. 'Η τάση του κινήματος για μιά «άπό τά κάτω» διαχείριση της δημόσιας υγείας, για μιά ανάπτυξη καινούργιων άποκεντροποιημένων δομών υγειονομικής περίθαλψης, στις γειτονικές και στις έπαρχίες με εργατικές και λαϊκές πρωτοβουλίες, θ' «άπαγορευτούν» από τις τοπικές και έπαρχιακές διοικήσεις, «Κόκκινη διοίκηση». 'Αποτέλεσμα, όλες οι έναλλακτικές μορφές, που αναπτύχθηκαν στη διάρκεια του κινήματος, να θεσμοποιηθούν στη συνέχεια, και ν' αποτελέσουν

«τά παιδιά» μιās διοικητικής και «άπό τά πάνω» υγειονομικής μεταρρύθμισης, εύρωκομμουνιστικής έμπνευσης και καταγωγής.

GORIZIA

και στην αρχή ήταν
ή GORIZIA.....

Τόν 'Ιούνιο του 1961 αναλαμβάνει διευθυντής στο ψυχιατρείο ο Μπαζάλια και προς τό τέλος του ίδιου χρόνου προσκαλεί όρισμένους νέους ψυχιάτρους άπομονωμένους στα διάφορα ιδρύματα, να δουλέψουν μαζί στη Γκορίζια πάνω σε μιά νέα κατεύθυνση. 'Ετσι ξεκίνησε ή ίατρική όμάδα, κι έτσι ξεκίνησε ή πρώτη έμπειρία διάρκειας 10 χρόνων, σταθμός στον άγώνα ενάντια στο ψυχιατρικό κατεστημένο και τά δεδομένα της ψυ-

κατεστημένο και τά δεδομένα της 'Ιταλικής ψυχιατρικής. 'Η όμάδα συσπειρώθηκε γύρω από ένα στόχο: τη καταστροφή της πραγματικότητας του 'Ασυλου. Οι παρακάτω γραμμές μας δείχνουν τό πνεύμα που τούς ένέπνευσε «έχουμε άρρώστους που αντίστέκονται ενάντια στη ψυχιατρική καταπίεση, σπάνε τά τζάμια, δίνουν μπουνιές, φωνάζουν... αυτή ή αντίσταση είναι ή δέν είναι δίκαιη, παίρνουμε ή όχι τό μέρος των άρρώστων. Σημείο έκκίνησης άγχοτικό, είμαστε άδειοι, χωρίς εργαλεία, χωρίς ιδέες, χωρίς τεχνικές, δέν προστρέχαμε στην ψυχανάλυση ή στη ψυχοθεραπεία, χρησιμοποιούσαμε τη φαρμακολογία, αλλά αυτό που μετρούσε ήταν ή αντιπαράθεση των άρρώστων με τούς γιατρούς και τούς νοσοκόμους».

«'Από τις πρώτες κιόλας πραχτικές της όμάδας ήταν φανερό ότι έρχόταν σ' αντίθεση με τις κατεστημένες αξίες της έξωτερικής λειτουργίας του ιδρύματος. Για παράδειγμα, μόνιμη παρουσία στα περίπτερα, άμεση κατάργηση κάθε φυσικού έξαναγκασμού και βίας, νέα ίατρο-ψυχοπαθολογία ή παρακολούθηση, άναθεώρηση των παραδοσιακών μορφών άποκατάστασης (έργασιοθεραπεία κτλ.), έπανεξέταση των οικογενειακών και κοινωνικών καταστάσεων του άρρώστου μ' αποτέλεσμα ένα μέρος απ' αυτούς να βγουν έξω, ένέργειες όσον άφορά όρισμένα διοικητικά μέτρα για να καλύτερέψουν οι συνθήκες διαβίωσης των άρρώστων». Α. SLAVITCH στο «Μύθος και πραγματικότητα της αυτοδιοίκησης». 'Αποτέλεσμα των παραπάνω ενεργειών ήταν να ξεσπάσει μιά μεγάλη κρίση στους νοσοκόμους, παρ' όλο που άρκετοί προσχώρησαν στην όμάδα.